

Eila Tuominen

**VÄESTÖN MIELIPITEITÄ
SOSIAALITURVASTA
VUOSINA 1972 JA 1979**

**Eläketurvakeskuksen
tutkimuksia 1981:2**

ISBN 951-9043-39-X

Mänttä 1982 — Mäntän Kirjapaino Oy

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
1. Johdanto.....	1
1.1. Tutkimuksen tausta ja tavoitteet.....	1
1.2. Haastatteluaineistot.....	2
2. Sosiaaliturvan kehittämistä koskevat mielipiteet.....	6
2.1. Käsitykset kiireellisimmän korjausta vaativista sosiaalisista kohteista.....	6
2.1.1. Mielipiteet korjausta vaativien sosiaalisten kohteiden kiireellisyydestä vuonna 1979.....	8
2.1.2. Mielipiteen muutokset sosiaalisten kohteiden kiireellisyydestä ajanjaksona 1972 - 1979.....	11
2.1.3. Käsitykset sosiaalisten kehittämiskohteiden kiireellisyysjärjestyksestä eräiden taustatekijöiden mukaan.....	16
2.2. Kiireellisyysjärjestyksessä toiselle sijalle valitut sosiaaliset kohteet.....	26
2.3. Mielipiteet vanhustenhuollon suurimmista epäkohdista.....	28
2.4. Sosiaalimenoja koskevat mielipiteet.....	34
2.4.1. Sosiaalimenoja koskevat mielipiteet vastaajaryhmittäin.....	37
3. Eläketurvan tasoa ja kehittämistä koskevat mielipiteet...	43
3.1. Alle 65-vuotiaiden eläkeläisten taloudellinen toimeentulo.....	43
3.2. Huolestuneisuus toimeentulosta vanhuuden tai mahdollisen työkyvyttömyyden johdosta.....	47
3.3. Eläketurvan tasoa koskevat mielipiteet.....	50
3.4. Mielipiteet eläketurvan kehittämisen tarpeellisuudesta.....	56
3.5. Tyytyväisyys nykyiseen eläketurvaan eri väestöryhmissä.....	60
4. Tiivistelmä.....	69

Kirjallisuus

Liitteet

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

Sosiaalivakuutuksen läpimurto kahden viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana on tuonut koko väestön sosiaaliturvan piiriin. Painopiste on siirtynyt erityisryhmiä koskevista sosiaaliavustuksista ja -huollosta koko väestön kattavan sosiaalivakuutukseen. Tapah-
tuneen kehityksen johdosta taloudellisen turvattomuuden voidaan katsoa ratkaisevasti vähentyneen yhteiskunnassa. Tämä antaa aiheutta kysyä, miten muutos on koettu väestön keskuudessa, onko tyytyväisyys sosiaaliturvaan vastaavasti lisääntynyt, pidetäänkö sosiaaliturvaa tällä hetkellä riittävänä, mitä sosiaaliturvan osa-
alueita tulisi väestön mielestä edelleen kehittää. Vastausten saaminen tämäntapaisiin kysymyksiin on koettu tarpeelliseksi. Niinpä väestön mielipiteitä sosiaali- ja erityisesti eläketurvas-
ta on aika ajoin kartoitettu Eläketurvakeskuksen haastattelututki-
muksissa muun muassa yleisön työeläketietoja selvittävien tutki-
musten yhteydessä (Yleisö ja työeläkelait 1965, 1968, 1972, 1980).

Väestön suhtautumista sosiaali- ja eläketurvaan pyrittiin perus-
teellisemmin selvittämään niin sanotulla asennetutkimuksella,
jonka haastatteluaineisto on vuodelta 1972¹⁾. Tutkimuksen eräänä
tavoitteena oli alustavasti testata mielipidekysymyksiä, joiden
avulla voitaisiin toistuvasti mitata väestön suhtautumista sosi-
aali- ja eläketurvaan mahdollisen muutoksen selvittämiseksi.
Niinpä viimeisimpään yleisön työeläketiedon tasoa koskevaan tutki-
mukseen (Yleisö ja työeläkelait 1979, 1980) liitettiin joidenkin
uusien mielipidekysymysten lisäksi muutamia kysymyksiä mainitusta
asennetutkimuksesta. Kaksi mielipiteitä mittaavaa kysymystä va-
littiin mukaan aikaisemmista työeläketiedon tasoa koskevista tut-
kimuksista.

1) Tutkimuksen tuloksia ei ole julkaistu.

Käsillä olevan raportin tavoitteena on näiden haastatteluaineistojen avulla selvittää:

- 1) väestön ja eri väestöryhmien käsityksiä sosiaali- ja eläketurvasta 1970-luvun lopussa. Vastausten perusteella selvitetään haastateltavien käsityksiä seuraavista asioista:
 - mitkä ovat kiireellisimminkin korjausta vaativat sosiaaliset kohteet ja mikä on eläkkeiden asema sosiaalisten kohteiden kiireellisyysjärjestyksessä
 - mitkä ovat suurimmat puutteet ja epäkohdat vanhusten tämänhetkisisissä olosuhteissa
 - käytetäänkö sosiaaliin tarkoituksiin varoja liian paljon, sopiva määrä vaiko liian vähän
 - mikä on eläketurvan nykyinen taso ja miten tarpeelliseksi eläketurvan kehittäminen koetaan.

- 2) väestön mielipiteiden ja suhtautumisen muutoksia 1970-luvulla vertaamalla vuoden 1979 tutkimuksesta saatuja tuloksia vastaaviin tuloksiin aikaisemmista haastattelututkimuksista. Tavoitteena on selvittää mielipiteiden muutokset vastaajaryhmittäin sekä tuoda esiin mahdollisia muutoksiin vaikuttaneita tekijöitä.

Haastatteluaineistojen analyysi jakautuu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa tarkastellaan sosiaaliturvaa yleisesti käsitteleviä kysymyksiä. Luvussa 2 tarkastellaan siis väestön käsityksiä korjausta vaativien sosiaalisten kohteiden kiireellisyysjärjestyksestä, vanhustenhuollon suurimmista puutteista ja epäkohdista sekä sosiaalimenoista. Jälkimmäisen osan eli luvun 3 tarkastelut koskevat eläketurvan tasoa ja kehittämistä koskevia mielipiteitä.

1.2. Haastatteluaineistot

Raportin haastattelumateriaali on pääasiallisesti kahdesta tutkimuksesta, työeläketiedon tason tutkimuksesta vuodelta 1979 ja asennetutkimuksesta vuodelta 1972. Näistä saatuja tuloksia verrataan toisiinsa ajallisen muutoksen kuvaamiseksi. Vuoden 1979

tutkimustuloksia verrataan eräiden kysymysten osalta myös edellisiin työeläketiedon tason tutkimuksiin. Kohdejoukkona viimeksi mainituissa tutkimuksissa on ollut 18-64-vuotias väestö.

Vuoden 1979 työeläketiedon tason tutkimuksessa 18-64-vuotiasta väestöä edusti 2500 henkilön otos 81 eri paikkakunnalta. Haastatteluja saatiin kaiken kaikkiaan 1971, joten kato on 21 prosenttia. Tutkimuksen otanta, haastattelujen suorittaminen, aineiston edustavuus ja luokittelu on selostettu tutkimuksen pääraportissa "Yleisö ja työeläkelait 1979". Saadun aineiston todettiin edustavan perusjoukkoa iän, äidinkielen ja asuinalueen suhteen hyvin sekä sukupuolen suhteen tyydyttävästi. Kaupungeissa asuvat ovat asuinpaikan kuntamuodon osalta tutkimusaineistossa yliedustettuina perusjoukkoon verrattuna. Kaupungeissa asuvia on tutkimusaineistossa 77 prosenttia, kun vastaava osuus perusjoukossa on 61 prosenttia. Tällä seikalla ei voida katsoa olevan mainittavaa merkitystä, sillä kaupungeissa ja maalaiskunnissa asuvien mieliteissä ei useimmissa kysymyksissä ole havaittavissa merkittäviä eroja.

Vuoden 1972 asennetutkimuksessa perusjoukon muodostivat 31.12.1971 19-69-vuotiaat henkilöt, joille oli kertynyt eläketurvaa työeläkelakien - TEL, LEL, YEL, MYEL - perusteella ajanjaksona 1970-1971 tai jotka saivat työeläkelakien mukaista vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkettä vuoden 1971 lopussa. Näyte käsitti 1777 henkilöä 106 paikkakunnalta. Otoshenkilöistä haastateltiin 1484, joten haastattelukato on 17 prosenttia. Aineiston edustavuudesta on tutkimusselosteessa todettu, että näyte on aktiivien osalta verrattain hyvin perusjoukkoa edustava. Sitä vastoin eläkeläisten kohdalla näytteen ei katsottu riittävän hyvin edustavan työeläkejärjestelmän eläkkeensaajien perusjoukkoa. Näytteessä ovat voimakkaasti yliedustettuina MYEL:n perusteella eläkettä saavat ja vastaavasti aliedustettuina TEL:n ja LEL:n perusteella eläkettä saavat.

Vuoden 1979 työeläketiedon tason tutkimuksen ja asennetutkimuksen tulosten vertailtavuutta haittaa jossain määrin kohdejoukkojen eroavuus. Ensiksi mainitussa tutkimuksessa kohdejoukkona on koko 18-64-vuotias väestö ja viimeksi mainitussa työeläkelakien piiriin

kuuluvat 19-69-vuotiaat henkilöt. Tästä erosta johtuen myös sukupuolijakaumissa on eroa. Työeläkelakien piiriin kuuluvista on suhteellisesti suurempi osa miehiä kuin koko väestöstä, joten miesten osuus on asennetutkimuksessa merkittävästi korkeampi kuin tiedon tason tutkimuksessa.

Liitetaulukosta 1 nähdään aktiivien ja eläkeläisten ikää, sukupuolta ja työeläkelakien piiriin kuuluvuutta koskevat jakaumat kyseisissä tutkimuksissa. Vuoden 1979 aineistoa koskevat luvut on liitetaulukossa 1 - samoin kuin analyysissä - laskettu otantasuhteen mukaan painotettuina. Molemmissa aineistoissa luokittelu työeläkelakien (TEL, LEL, YEL ja MYEL) piiriin kuuluviin, muiden ansioeläkelakien (mm. VEL ja KVTEL) piiriin kuuluviin sekä ansioeläkelakien piiriin kuulumattomiin vastaajiin on tehty pääasiassa Eläketurvakeskuksen rekisteritietojen pohjalta.

Merkittävimmat erot aktiivien ryhmissä ovat sukupuolta ja työeläkelakien piiriin kuuluvuutta koskevissa jakaumissa. Aktiivien ikäjakaumissa ei sen sijaan ole suuriakaan eroja. Eläkeläisten kohdalla myös ikäjakaumat poikkeavat toisistaan. Asennetutkimuksen eläkeläiset ovat iältään keskimäärin vanhempia kuin työeläketiedon tason tutkimuksessa johtuen erosta kohdejoukon iän määrittämisessä.

Seuraavissa tarkasteluissa on kyseiset aineistot pyritty tekemään vertailtavammiksi siten, että analyysissä ovat mukana vain työeläkelakien (TEL, LEL, YEL ja MYEL) piiriin kuuluviksi luokitellut vastaajat. Niin ikään vertailtavuuden parantamiseksi on vuoden 1972 aineistosta poistettu yli 64-vuotiaat henkilöt (ks. liitetaulukko 2). Tarkasteluissa mukana olevat eläkeläiset ovat näin ollen alle 65-vuotiaita ja pääasiassa muita kuin vanhuuseläkeläisiä. Suurimman ryhmän muodostavat työkyvyttömyyseläkeläiset. Lukumääräisesti eläkeläisiä on verrattain vähän, joten heitä koskevia tuloksia ei voida varauksetta yleistää.

Pääpaino tarkasteluissa on aktiiveja koskevissa tuloksissa. Vuoden 1979 työeläketiedon tason- ja asennetutkimuksen tulosten vertailtavuutta heikentää jossain määrin se, että miehiä on merkittävästi enemmän vuoden 1972 asennetutkimuksessa. Samoin

MYEL:n piiriin kuuluvien osuus on merkittävästi suurempi viimeksi mainitussa tutkimuksessa verrattuna työeläketiedon tason tutkimukseen. Niissä kysymyksissä, joissa vertailua asennetutkimuksen aineistoon ei suoriteta, tarkasteluissa on vuoden 1979 tutkimuksen koko aineisto.

Liitteenä 1 ovat tässä raportissa käsiteltävät mielipidekysymykset työeläketiedon tasoa koskevasta tutkimuksesta vuodelta 1979. Kysymykset 3-5 ja 29 ovat esiintyneet myös aikaisemmissa haastattelututkimuksissa. Kysymykset 6, 7 ja 44 ovat sitä vastoin uusia.

2. SOSIAALITURVAN KEHITTÄMISTÄ KOSKEVAT MIELIPITEET

Mitä mieltä väestö on sosiaaliturvasta 1970-luvun lopussa? Ovatko käsitykset muuttuneet viime vuosikymmenen kuluessa? Minkälaisia mielipide-eroja on eri väestöryhmien välillä? Ovatko erot kasvaneet tai vähentyneet tänä ajanjaksona? Näihin kysymyksiin etsitään vastausta seuraavassa. Erityisesti kiinnitetään huomiota mielipiteiden muutosta kuvaaviin tuloksiin, joita voidaan pitää luotettavampina kuin yksittäisistä kysymyksistä saatuja tuloksia. Kysymyksen sanamuoto ja annetut vastausvaihtoehdot vaikuttavat yksittäisen vastausjakauman antamassa tuloksessa. Mielipiteen muutosta kuvaavassa tuloksessa kysymyksenasettelun vaikutus on sen sijaan vakioitu.

Seuraavissa tarkasteluissa on taustana ajatus siitä, että sosiaaliturvan kehitys 1970-luvulla on vaikuttanut väestön sosiaaliturvaa koskeviin mielipiteisiin. Sosiaaliturvan kehitys pyritään siten ottamaan eräänä taustatekijänä huomioon. Niin ikään on oletettavissa, että tutkittaviin mielipiteisiin ovat vaikuttaneet taloudellisen tilanteen muutokset. 1970-luvun taloudellisen kehityksen leimaa antavana piirteenä verrattuna edelliseen vuosikymmeneen on ollut taloudellisen kasvun ja kasvunäkymien heikkeneminen samalla kun verorasitus on lisääntynyt. Taloudellisen tilanteen muuttuminen sekä sosiaaliturvasta ja verotuksesta käyty julkinen keskustelu tiedotusvälineissä ovat oletettavasti muuttaneet väestön mielipiteitä sosiaaliturvan kehittämistä.

2.1. Käsitykset kiireellisimmän korjausta vaativista sosiaalisista kohteista

Haastateltavien mielipiteitä kiireellisimmän korjausta vaativista sosiaalisista kohteista kartoitettiin kysymyksellä, joka käsitti luettelon erilaisia yhteiskunta- ja sosiaalipoliittisia kohteita (liite 1, kysymys 4). Haastateltavaa pyydettiin nimeämään näistä kaksi tärkeimmäksi katsomaansa kohdetta, joihin haluaisi sijoittaa ylimääräisen rahasumman, jos sellainen olisi käytettävissä. Haastateltaville esitetty vaihtoehtojen luettelo ei pyri

olemaan täydellinen eikä ehkä kaikilta osin kata niitä sosiaaliturvaan liittyviä asioita, jotka tällä hetkellä ovat ajankohdaisimpia. Luettelo vastausvaihtoehdoista on laadittu pääosiltaan 1970-luvun alussa ja kuvanee parhaiten niitä asioita ja kysymyksiä, joista tuolloin keskusteltiin. Suuri osa luettelon kohteista on kuitenkin sellaisia, joita voidaan ajankohdasta riippumatta pitää sosiaaliturvan keskeisimpinä kysymyksinä. Näitä ovat muun muassa eläkeasiat, terveyden- ja sairaanhoito, työttömyyden torjunta, lasten päivähoito ja lapsilisät.

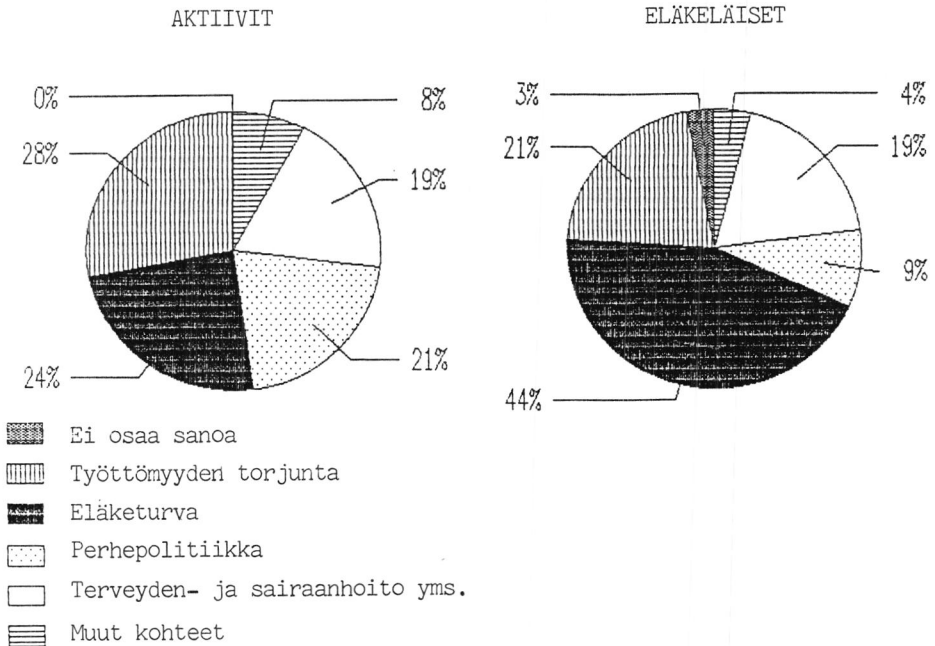
1970-luvun "uutuuksina" on vuoden 1979 tutkimuksessa mukana äidinpalkka ja palkallinen opintovapaa työssäoleville, jotka kuvaavat hyvin 1970-luvun pyrkimystä vaihtoehtojen ja valinnan vapauden lisäämiseen. Nämä ovat "uutuuksia" myös siinä mielessä, että haastattelujankohtana eli vuoden 1979 lopussa äidinpalkkaa enempää kuin palkallista opintovapaatakaan ei oltu toteutettu käytännössä. Opintovapaalaki, jonka mukaan on mahdollista saada kolmen vuoden aikana enintään yhdeksän kuukautta palkatonta virkavapaata opintojen suorittamista varten, astui voimaan vuonna 1980. Äidinpalkka eli viralliselta nimeltään kotihoidontuki tuli valtakunnallisesti voimaan vuoden 1980 huhtikuun alusta lukien. Sitä ennen kotihoidontukea maksettiin kokeiluluonteisesti muutamissa kunnissa. Kotihoidontuesta samoin kuin opintovapaasta käytiin vilkasta keskustelua tiedotusvälineissä, joten nämä lienevät olleet haastattelujankohtana melko yleisesti tiedossa.

Uusien vaihtoehtojen, äidinpalkan ja palkallisen opintovapaan saama kannatus tärkeimpinä kehittämiskohteina on työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien ryhmässä yhteensä yhdeksän ja eläkeläisten ryhmässä neljä prosenttia. Kyseinen prosenttiosuus on aktiivien ryhmässä jopa odotettua korkeampi. Uusien vaihtoehtojen mukanaolo vuoden 1979 tutkimuksessa heikentää luonnollisesti tulosten vertailtavuutta aikaisempiin tuloksiin. Päätelmiä mielipiteen muutoksen suunnasta voitaneen näistä eroista huolimatta tehdä.

2.1.1. Mielipiteet korjausta vaativien sosiaalisten kohteiden kiireellisyydestä vuonna 1979

Haastateltavien mielipiteet kiireellisimmin korjausta vaativista sosiaalisista kohteista vuonna 1979 nähdään pääkohdittain kuvioista 1. Tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi on työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien ryhmässä koettu työttömyyden torjunta. Yli neljäsosa kyseiseen ryhmään kuuluvista vastaajista pitää tätä ensisijaisena kohteena. Työttömyyden torjunnan jälkeen toiseksi tärkein kehittämiskohde aktiivien mielestä on eläketurva.

Kuvio 1. Työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien ja eläkeläisten mielipiteet kiireellisimmin korjausta vaativista sosiaalisista kohteista pääkohdittain vuonna 1979

Kuten seuraavasta asetelmasta nähdään on eläketurvaan luettu vastausvaihtoehto 'sotainvalidit ja rintamamiehet', joiden aseman parantamisessa eläketurvalla on suuri merkitys. Näin tarkasteltuna eläkeasiat ovat kiireellisimmin korjausta vaativa kohde joka neljännelle aktiiveihin kuuluvista vastaajista. Eläketurvan ensisijaiseksi kohteeksi valinneista lähes puolet pitää kiireellisimpänä juuri sotainvalidien ja rintamamiesten aseman parantamista. Työ- ja kansaneläketurvan parantaminen koetaan aktiiviväestön keskuudessa jokseenkin yhtä tärkeiksi kysymyksiksi. Kiireellisimmin korjausta toivoisi työeläkkeisiin kuusi ja kansaneläkkeisiin seitsemän prosenttia kyseisestä väestöstä.

Tärkein kehittämiskohde vuonna 1979	Aktiivit %	Eläkeläiset %
Työttömyyden torjunta	28	21
Eläketurva:		
Työeläkkeet	6	11
Kansaneläkkeet	7	15
Sotainvalidit ja rintamamiehet	11	18
Perhepolitiikka:		
Lasten päivähoito	9	3
Lapsilisät	4	2
Äidinpalkka	8	4
Terveyden- ja sairaanhoito sekä ennalta ehkäisevä toiminta:		
Terveyden- ja sairaanhoito	11	13
Tapaturmien torjunta	1	-
Huumausaineongelma	1	1
Saastumisen ehkäisy	6	5
Muut kohteet:		
Asuntotuotanto	7	3
Palkallinen opintovapaa työssäoleville	1	1
Ei osaa sanoa	0	3
Yhteensä	100 (1525)	100 (118)

Kuviosta 1 voidaan havaita, että työttömyyden torjunnan ja eläkekysymysten ohella kolmas tärkeä kohdealue on perhepolitiikka. Noin joka viides työeläkelakien piiriin kuuluvista aktiiveista sijoittaisi ylimääräisen rahasumman perhepolitiikkaan kuuluviin

kohteisiin. Perhepolitiikkaa edustavien vaihtoehtoisten toimintamuotojen, lasten päivähoidon ja äidinpalkan saama kannatus on jokseenkin yhtä suuri. Ensiksi mainitun on valinnut kiireellisimmäksi kysymykseksi yhdeksän ja viimeksi mainitun kahdeksan prosenttia aktiiviväestöön kuuluvista vastaajista. Lapsilisät ovat tärkeimpänä kohteena vain neljällä prosentilla kyseisistä vastaajista.

Lähes yhtä paljon kannatusta kuin perhepolitiikkaan kuuluvat asiat ovat saaneet terveyden- ja sairaanhoitoon sekä ennalta ehkäisevään toimintaan liittyvät kysymykset, kuten kuviosta 1 nähdään. Noin joka viides aktiiviväestöön kuuluva toivoisi korjausta näihin asioihin. Edellä olevan asetelman luvut osoittavat, että terveyden- ja sairaanhoiton kehittämistä pitää kaikkein kiireellisimpänä noin joka kymmenes ja saastumisen ehkäisyä noin joka kahdeskymmenes kyseiseen väestöön kuuluva henkilö. Tapaturmien torjuntaa ja huumausaineongelmaa ei sen sijaan koeta erityisen tärkeiksi kysymyksiksi.

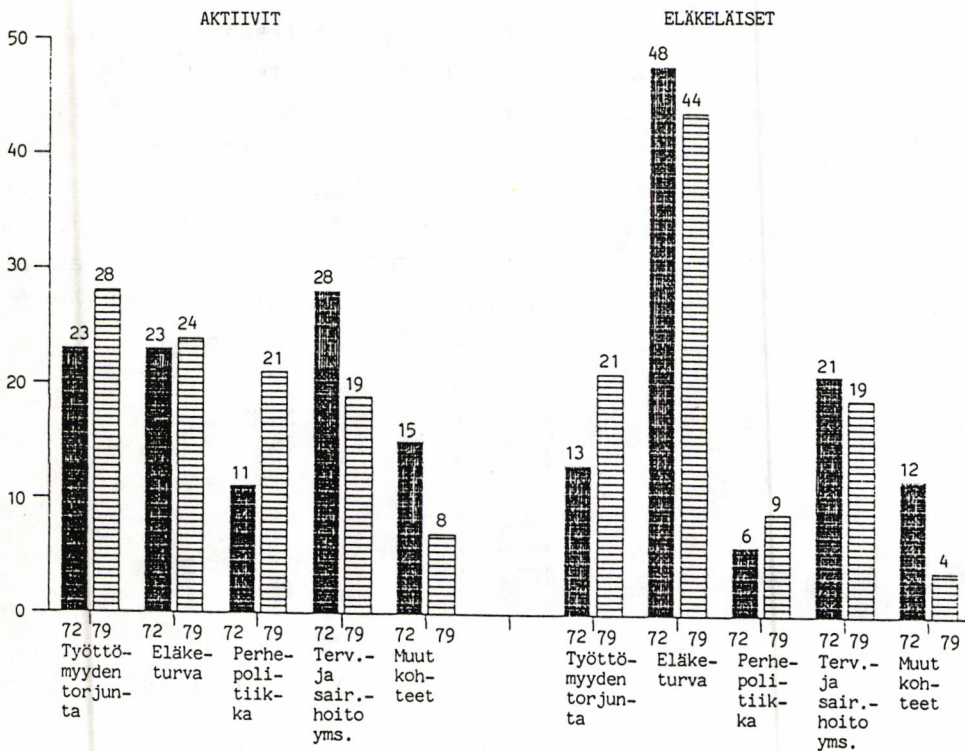
'Muista kohteista' asuntotuotanto on saanut kannatusta ensisijaisena kehittämiskohteena seitsemältä ja palkallinen opintovapaa vain yhdeltä prosentilta aktiiviväestöön kuuluvista vastaajista.

Eläkeläisten ryhmässä kiireellisyysjärjestys on kokonaan toinen. Lähes joka toinen sijoittaisi ylimääräisen rahasumman eläketurvaan kuuluviin kohteisiin. Yksinomaan työ- ja kansaneläkkeet ensimmäiselle sijalle asettaneita on eläkeläisistä 26 prosenttia, kun vastaava osuus aktiivien ryhmässä on puolta pienempi. Noin joka viides eläkeläinen pitää työttömyyden torjuntaa kiireellisimpänä asiana. Lähes yhtä moni käyttäisi ensisijassa rahaa terveyden- ja sairaanhoitoon tai ennalta ehkäiseviin toimintoihin kuten saastumisen ehkäisyyn. Perhepolitiikkaan ja myös 'muihin kohteisiin' luokiteltujen vastausvaihtoehtojen, asuntotuotannon ja palkallisen opintovapaan saama kannatus on odotetusti pienempi eläkeläisten ryhmässä verrattuna aktiiveihin. Perhepolitiikkaan kuuluvan asian on valinnut ensimmäiselle sijalle noin joka kymmenes ja 'muun kohteen' noin joka kahdeskymmenes eläkeläisvastaaja.

2.1.2. Mielipiteen muutokset sosiaalisten kohteiden kiireellisyydestä ajanjaksona 1972-1979

Seuraavasta kuviosta nähdään vastaajien käsitykset korjausta vaativien sosiaalisten kohteiden kiireellisyydestä pääkohdittain vuosina 1972 ja 1979. Pääpaino tarkasteluissa on aktiiveja koskevissa tuloksissa, sillä eläkeläisiä on verrattain vähän luotettavien vertailujen tekemiseen (ks. liitetaulukko 2). Kuviosta havaitaan työttömyyden torjunnan ja perhepolitiikkaan kuuluvien asioiden saaneen lisää kannatusta ensisijaisina kehittämiskohteina samalla kun terveyden- ja sairaanhoitoon ja ennalta ehkäisevään toimintaan liittyvien asioiden sekä 'muiden kohteiden' kannatus on vähentynyt. Eläketurvan kannatus tärkeimpänä kehittämiskohteena on pysynyt jokseenkin samana.

Kuvio 2. Työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien ja eläkeläisten mielipiteet kiireellisimmän korjausta vaativista sosiaalisista kohteista pääkohdittain vuonna 1972 ja 1979

Työttömyyden torjunta

Yksittäisistä kohteista kiireellisimmän korjausta vaativaksi epäkohdaksi on molemmilla tutkimuskerroilla koettu työttömyys. Työttömyyden lisääntyminen 1970-luvulla on todennäköisesti syynä siihen, että yhä useammat näkevät työttömyyden vähentämisen tämänhetken kiireellisimmäksi toimenpiteeksi. Aktiiveista yli neljäsosa ja eläkeläisistä viidesosa haluaisi sijoittaa ylimääräisen rahsumman juuri työttömyyden torjuntaan, kun vuosikymmenen alkupuolella vastaava osuus aktiivien ryhmässä oli vajaa neljäsosa ja eläkeläisten keskuudessa noin kymmenesosa. Tulos kuvaa hyvin niitä odotuksia, joita 1970-luvun loppua kohti kasvaneesta työttömyydestä on seurannut. Työvoiman kysyntä supistui huomattavasti vuoden 1975 loppupuolelta lähtien, minkä seurauksena työttömyysaste kohosi tuntuvasti viime vuosien aikana ollen korkeimmillaan vuonna 1978. Työttömien osuus työvoimasta oli tuolloin 7,5 prosenttia, kun se vuosikymmenen alkupuolella oli alle kolmen prosentin (STV, 1979).

Perhepolitiikka

Alla olevasta asetelmasta nähdään perhepolitiikkaan kuuluvien asioiden saama kannatus tärkeimpinä kehittämiskohteina vuosina 1972 ja 1979. Äidinpalkan saama kannatus on yllättävän suuri. Työeläkelakien piiriin kuuluvista aktiiveista lähes joka kymmenes on valinnut sen kiireellisimmäksi kohteeksi. Tähän lienee vaikuttanut se, että perhepolitiikkaan kuuluvista asioista eritoten kotihoidontukea käsiteltiin tiedotusvälineissä 1970-luvun lopussa. Lasten päivähoiton ja lapsilisien prosenttiosuudet ovat pysyneet tarkasteluajanjaksona molemmissa ryhmissä jokseenkin samoina.

Tärkein kehittämiskohde	Aktiivit		Eläkeläiset	
	-72	-79	-72	-79
	%	%	%	%
Lasten päivähoito	8	9	3	3
Lapsilisät	3	4	3	2
Äidinpalkka	x)	8	x)	4
	(1323)	(1525)	(69)	(118)

x) vaihtoehtoa ei ollut vuoden 1972 tutkimuksessa

Perhepolitiikan prosenttiosuuden kasvuun on vaikuttanut todennäköisesti eniten se, että äidinpalkka lisättiin vaihtoehtojen luetteloon vuoden 1979 tutkimuksessa. Syynä prosenttiosuuden voimakkaaseen kasvuun lienee myös se, että perhepolitiikkaan kuuluvien asioiden kehittämistä pidettiin tärkeämpänä vuosikymmenen lopussa kuin sen alkupuolella. Perhepolitiikan on katsottu jääneen jälkeen muuta sosiaaliturvaa kehitettäessä. Osoituksena jälkeenjääneisyydestä on se, että perhepoliittisten menojen osuus sosiaalimenoista on voimakkaasti laskenut 1950-luvulta lähtien ollen alimmillaan vuosina 1973-1974 (Sosiaaliturvan kehitys Suomessa 1950-1977, 1978).

Eläketurva

Eläketurvan prosenttiosuudessa ei ole tapahtunut merkittävää muutosta kummassakaan ryhmässä. Aktiiveista joka neljäs ja eläkeläisistä lähes joka toinen on pitänyt jotakin eläketurvaan kuuluvaa asiaa kaikkein tärkeimpänä kohteena kumpanakin ajankohtana. Eläketurvan prosenttiosuuden kasvua tuskin saattoi odottaa, sillä sosiaaliturvan tehtäväalueista on voimakkaimmin kehittynyt juuri eläketurva. Se on kasvanut sosiaaliturvan merkittävimäksi menoreräksi johtuen toisaalta tehdyistä laajoista uudistuksista ja toisaalta eläkeläisten määrän noususta. Eläkemenojen osuus sosiaalimenojen kokonaismäärästä oli 1970-luvun loppupuolella likimain puolet (Sosiaaliturvan kehitys Suomessa 1950-1977, 1978). Tätä taustaa vasten tarkasteltuna on merkillepantavaa, ettei eläketurvan saama kannatus tärkeimpänä kehittämiskohteena ole vähentynyt.

Eläketurvaan kuuluvien vastausvaihtoehtojen saamassa kannatuksessa on sen sijaan havaittavissa muutoksia. Seuraavasta asetelmasta nähdään näiden eri vaihtoehtojen prosenttiosuudet vuosina 1972 ja 1979. Työeläkkeiden kannatus tärkeimpänä kehittämiskohteena on pysynyt likimain samana. Kansaneläkkeiden kehittämisen kannatus on tarkasteluajanjaksona vähentynyt, kun taas sotainvalidien ja rintamamiesten aseman parantaminen on saanut lisää kannatusta.

Tärkein kehittämiskohde	Aktiivit		Eläkeläiset	
	-72	-79	-72	-79
	%	%	%	%
Työeläkkeet	6	6	10	11
Kansaneläkkeet	10	7	32	15
Sotainvalidit ja rintama- miehet	7	11	6	18
	(1323)	(1525)	(69)	(118)

Työeläkkeiden kehittämisen kannatus on tänä ajanjaksona pysynyt aktiivien ryhmässä kuutena prosenttina ja eläkeläisten ryhmässä noin kymmenenä prosenttina. Ensisijassa kansaneläketurvan kehittämistä haluavien osuus on pienentynyt aktiivien ryhmässä kymmenestä prosentista seitsemään prosenttiin. Eläkeläisten ryhmässä kansaneläkkeiden prosenttiosuus on pienentynyt noin puoleen, 32 prosentista 15 prosenttiin.

Sotainvalidien ja rintamamiesten aseman parantaminen on, kuten todettiin, saanut enemmän kannatusta vuosikymmenen lopussa kuin sen alkupuolella. Kyseinen prosenttiosuus on eläkeläisten ryhmässä kasvanut peräti kolminkertaiseksi, 6 prosentista 18 prosenttiin. Aktiivien ryhmässä tämän vaihtoehdon prosenttiosuus kasvoi 7 prosentista 11 prosenttiin. Kannatuksen kasvua selittänee se, että nämä asiat ovat olleet voimakkaasti esillä tiedotusvälineissä 1970-luvulla, joskaan merkittäviä parannuksia ei ole toteutettu.

Terveyden- ja sairaanhoito sekä ennalta ehkäisevät toimenpiteet

Terveyden- ja sairaanhoidon sekä ennalta ehkäisevien toimenpiteiden merkitys sosiaaliturvan kehittämisessä on pienentynyt tarkasteluajanjaksona. Seuraavasta asetelmasta nähdään, että tämä johtuu ennen kaikkea terveyden- ja sairaanhoidon prosenttiosuuden pienenemisestä. Vuosikymmenen alussa terveyden- ja sairaanhoidon kehittäminen nähtiin lähes yhtä tärkeäksi kysymykseksi kuin työtömyyden torjunta. Tuolloin joka viides työeläkeläkien piiriin

kuuluvista aktiiveista olisi sijoittanut ylimääräisen rahasumman terveyden- ja sairaanhoitoon. Vuosikymmenen lopussa vain joka kymmenes kyseisistä vastaajista on asettanut tämän kohteen ensimmäiselle sijalle. Terveyden- ja sairaanhoidon prosenttiosuuden muutos on samansuuntainen eläkeläisten ryhmässä.

Tärkein kehittämiskohde	Aktiivit		Eläkeläiset	
	-72	-79	-72	-79
	%	%	%	%
Terveyden- ja sairaan- hoito	19	11	16	13
Tapaturmien torjunta	1	1	-	-
Huumausaineongelma	4	1	4	1
Saastumisen ehkäisy	4	6	1	5
	(1323)	(1525)	(69)	(118)

Tapaturmien torjuntaa on pitänyt tärkeimpänä kehittämiskohteena vain prosentti aktiiveihin kuuluvista vastaajista molempina tutkimuskertoina. Huumausaineongelma on saanut lisärahan käyttökohteena vähemmän kannatusta nyt kuin edellisellä tutkimuskerralla. Huumausaineongelmasta käytiin vilkasta keskustelua 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa. Ongelma on yhä ajankohtainen, vaikkei se viime vuosina ole ollut yhtä paljon esillä tiedotusvälineissä. Tämä lienee vaikuttanut siihen, että vain prosentti tutkituista on asettanut sen tärkeysjärjestyksessä ensimmäiselle sijalle vuonna 1979. Saastumisen ehkäisyn prosenttiosuudessa on tapahtunut lievää nousua, mikä on osoitus sen merkityksen lisääntyvästä tiedostamisesta.

Muut kohteet

'Muihin kohteisiin' luokitelluista kahdesta vastausvaihtoehdosta vain toinen, asuntotuotanto on ollut molemmissa tutkimuksissa. Asuntotuotantoa on pidetty merkittävästi kiireellisempänä kehittämiskohteena 1970-luvun alkupuolella kuin sen lopussa. Asuntotuotanto oli yksittäisistä kohteista kolmannella sijalla vuonna

1972. Vuosikymmenen lopussa vajaa kymmenen prosenttia piti kiireellisimpänä asuntotuotannon kehittämistä. Eläkeläisten ryhmässä asuntotuotannon prosenttiosuus on pudonnut kahdestatoista prosentista kolmeen prosenttiin.

Asuntotuotanto on ollut voimakasta koko vuosikymmenen ajan. Valmistuneiden asuinrakennusten määrä on noussut tasaisesti vuoden 1970 4 852 asuinrakennuksesta 8 354:ään vuoteen 1978 mennessä (STV, 1979). Oletettavasti asuntotuotannon lisääminen on nostanut myös keskimääräistä asumistasoa kuluneen vuosikymmenen aikana.

Seuraavassa siirrytään tarkastelemaan eri väestöryhmien mielipiteitä ja mielipiteiden muutoksia viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana. Aluksi tarkastellaan käsityksiä sosiaalisten kohteiden kiireellisyydestä työeläkelakien (TEL, LEL, YEL ja MYEL) piiriin kuuluvuuden mukaan muodostetuissa ryhmissä.

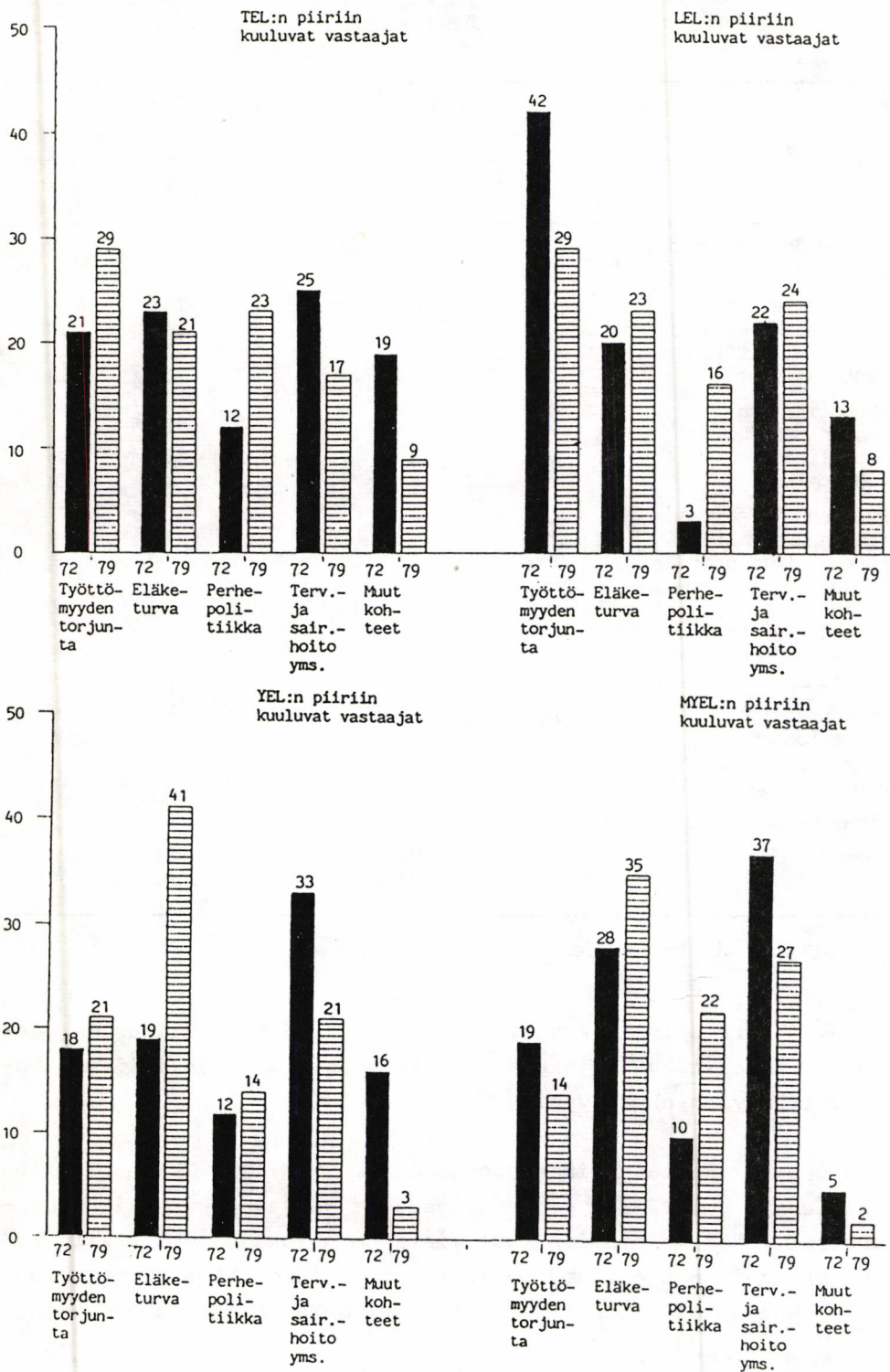
2.1.3. Käsitykset sosiaalisten kehittämiskohteiden kiireellisyysjärjestyksestä eräiden taustatekijöiden mukaan

Mielipiteet työeläkelakien piiriin kuuluvuuden mukaan

Kuviosta 3 nähdään eri työeläkelakien piiriin kuuluvien vastaajien mielipiteet ensisijaisista kehittämiskohteista pääkohdittain vuosina 1972 ja 1979. Taulukossa 1 on esitetty yksityiskohtaisesti eri vaihtoehtojen kannatus tärkeimpinä kehittämiskohteina näissä vastaajaryhmissä. Luotettavien päätelmien tekemistä YEL:n piiriin kuuluvien osalta vaikeuttaa se, että vuoden 1972 tutkimuksessa on tämän lain piiriin kuuluvia suhteellisen vähän.

Tärkeimmäksi koetun kohteen eli työttömyyden torjunnan suhteen on vuoden 1979 tuloksissa eroa siten, että palkansaajista huomattavasti suurempi osuus on asettanut sen ensimmäiselle sijalle yrittäjiin verrattuna. Palkansaajaryhmien välillä ei tässä suhteessa ole eroa, sekä TEL:n että LEL:n piiriin kuuluvista vastaajista lähes joka kolmas pitää vuonna 1979 työttömyyden torjuntaa kaikkein kiireellisimpänä kohteena. Yrittäjien käsitykset työttömyyden torjunnan kiireellisyydestä sen sijaan eroavat toisistaan jonkin

Kuvio 3. Työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien mielipiteet kiireellisimmän korjausta vaativista sosiaalisista kohteista pääkohdittain vuonna 1972 ja 1979. Vastajat ryhmitelty työeläkelakien piiriin kuuluvuuden mukaan.

Taulukko 1. Työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien mielipiteet kiireellisimmän korjausta vaativista sosiaalisista kohteista työeläkelain mukaan vuosina 1972 ja 1979

Tärkein kohde	Työeläkelaki, jonka piiriin kuuluu							
	TEL		LEL		YEL		MYEL	
	-72 %	-79 %	-72 %	-79 %	-72 %	-79 %	-72 %	-79 %
Työttömyyden torjunta	21	29	42	29	18	21	19	14
Eläketurva:								
Työeläkkeet	6	5	8	9	2	10	4	4
Kansaneläkkeet	12	6	6	4	10	10	10	9
Sotainvalidit ja rintamamiehet	5	10	6	10	7	21	14	22
Perhepolitiikka:								
Lasten päivähoito	10	10	2	5	10	5	5	4
Lapsilisät	2	5	1	2	2	3	5	4
Äidinpalkka	x)	8	x)	9	x)	6	x)	14
Terveyden- ja sairaanhoito sekä ennalta ehkäisevä toiminta:								
Terveyden- ja sairaanhoito	17	10	18	15	23	13	25	12
Tapaturmien torjunta	0	1	1	1	-	1	2	-
Huumausaineongelma	3	1	1	1	7	1	6	3
Saastumisen ehkäisy	5	5	2	7	3	6	4	12
Muut kohteet:								
Asuntotuotanto	19	8	13	8	16	2	5	2
Palkallinen opintovapaa työssäoleville	x)	1	x)	-	x)	1	x)	-
Ei osaa sanoa	0	1	0	0	2	-	1	-
Yhteensä	100 (753)	100 (1052)	100 (182)	100 (180)	100 (58)	100 (198)	100 (330)	100 (95)

x) vaihtoehtoa ei ollut vuoden 1972 tutkimuksessa

verran. YEL:n piiriin kuuluvista yrittäjistä joka viides ja maatalousyrittäjistä vain joka seitsemäs sijoittaisi ensisijassa rahaa työttömyyden ehkäisyyn.

Tilanne oli kokonaan toinen vuonna 1972. Tuolloin TEL:n piiriin kuuluvien ja yrittäjien prosenttiosuudet olivat jokseenkin samansuuruiset. Näihin ryhmiin kuuluvista noin joka viides asetti työttömyyden torjunnan ensimmäiselle sijalle. Ero LEL:n piiriin kuuluvien ryhmään oli merkittävä, sillä viimeksi mainittuun ryhmään

kuuluvista lähes joka toinen piti tärkeimpänä kysymyksenä työttömyyden ehkäisyä.

Työttömyyden torjunnan prosenttiosuuden huomattavaan pienenemiseen LEL:n piiriin kuuluvien ryhmässä on vaikea löytää tyydyttävää selitystä. LEL-aloihin kuuluvissa metsätaloudessa ja rakennustoiminnassa työttömyysaste on ollut pitkään korkeampi kuin muilla muilla toimialoilla ja työttömyysaste on näillä kuten muillakin aloilla tuntuvasti kohonnut 1970-luvun loppuun mennessä (Työvoimatiedustelun tuloksia vuosilta 1959-1975, Työvoimatiedustelut 1976-1979).

Osaksi muutos selittyy sillä, että vuoden 1972 aineistossa on ammattitaidottomia työntekijöitä suhteessa enemmän kuin vuoden 1979 aineistossa. LEL:n piiriin kuuluvista vastaajista on ammattitaidottomia 44 prosenttia edellisessä ja 33 prosenttia jälkimmäisessä tutkimuksessa. Lisäksi miesten osuus on suhteessa suurempi vuoden 1972 aineistossa verrattuna vuoteen 1979. LEL:n piiriin kuuluvista vastaajista on miehiä 91 prosenttia edellisellä ja 77 prosenttia jälkimmäisellä tutkimuskerralla.

Eläketurvan kannatus tärkeimpänä kehittämiskohteena on tarkastelukautena kasvanut yrittäjien ryhmissä, palkansaaajien keskuudessa kannatuksen pysyessä jokseenkin samana. Muutoksesta johtuen eläketurva on saanut vuonna 1979 huomattavasti enemmän kannatusta yrittäjiltä verrattuna palkansaaajiin. YEL:n piiriin kuuluvista yrittäjistä kaksi viidesosaa, maatalousyrittäjistä yli kolmasosa ja palkansaaajista vain noin viidesosa pitää jotakin eläketurvaan kuuluvaa asiaa kaikkein kiireellisimpänä kehittämiskohteena edellä mainittuna ajankohtana. Ero johtuu siitä, että kansaneläketurvan sekä varsinkin sotainvalidien ja rintamamiesten aseman parantaminen koetaan kiireellisemmiksi yrittäjien kuin palkansaaajien ryhmissä.

Sotainvalidien ja rintamamiesten asia on saanut lisää kannatusta kaikissa ryhmissä. Eniten kyseinen prosenttiosuus on noussut yrittäjien ja erityisesti YEL:n piiriin kuuluvien vastaajien ryhmässä, jossa se on kohonnut kolminkertaiseksi. Yrittäjistä noin joka viides ja palkansaaajista joka kymmenes pitää sotainvalidien

ja rintamamiesten aseman parantamista tämänhetken kiireellisimpänä kysymyksenä.

Kansaneläkkeiden suhteen on eroa siten, että yrittäjistä joka kymmenes ja palkansaajista vain noin joka kahdeskymmenes pitää niitä ensisijaisina kehittämiskohteina. Kansaneläkkeiden prosenttiosuudet ovat palkansaajien ryhmissä tarkasteluajanjaksona pienentyneet yrittäjien ryhmissä osuuksien pysyessä jokseenkin ennallaan. TEL:n piiriin kuuluvien ryhmässä kansaneläkkeiden prosenttiosuus on pienentynyt kahdestatoista prosentista kuuteen prosenttiin.

Käsitykset työeläkkeiden kehittämisen kiireellisyydestä vaihtelevat siten, että LEL:n ja YEL:n piiriin kuuluvista vastaajista noin joka kymmenes ja TEL:n ja MYEL:n piiriin kuuluvista vain joka kahdeskymmenes on asettanut työeläkkeet kiireellisyysjärjestyksessä ensimmäiselle sijalle. Verrattaessa näitä vuoden 1979 tutkimustuloksia vastaaviin tuloksiin vuodelta 1972 havaitaan, että prosenttiosuudet ovat jokseenkin samat kaikissa muissa paitsi YEL:n piiriin kuuluvien ryhmässä, jossa kyseinen prosenttiosuus on noussut kahdeksan prosenttiyksikköä. Vuonna 1979 yrittäjät pitivät työeläkkeiden kehittämistä jopa kiireellisempänä kuin palkansaajat.

Perhepolitiikkaan kuuluvissa asioissa on havaittavissa kaksi mainittavaa eroavuutta vuonna 1979. Päivähoitopalvelujen parantaminen on TEL:n piiriin kuuluville tärkeämpi asia kuin muille vastaajille. Mainitussa ryhmässä prosenttiosuus on kaksinkertainen muihin ryhmiin verrattuna. Äidinpalkan suhteen on eroa siten, että MYEL:n piiriin kuuluvista vastaajista jonkin verran suurempi osuus kuin muihin ryhmiin kuuluvista on asettanut sen kiireellisyysjärjestyksessä ensimmäiselle sijalle.

Työeläkelakien piiriin kuuluvien käsitykset eroavat vuoden 1979 tulosten mukaan vielä kahden muun kohteen suhteen. Asuntotuotannon kehittäminen nähdään palkansaajien ryhmissä tärkeämmäksi kuin yrittäjien keskuudessa. Ensiksi mainituista kahdeksalla ja jälkimmäisistä kahdella prosentilla on asuntotuotannon kehittäminen ensimmäisellä sijalla. Saastumisen ehkäisyn suhteen on eroa siten, että maatalousyrittäjien ryhmässä kyseinen prosenttiosuus on noin

kaksi kertaa niin suuri kuin vastaava osuus muissa ryhmissä.

Mielipiteet sukupuolen mukaan

Miesten ja naisten mielipiteet eroavat vuoden 1979 tutkimuksessa kahden asian, perhepolitiikan sekä sotainvalidien ja rintamamiesten kysymyksen suhteen. Naisista neljäsosa ja miehistä vajaa viidennes on katsonut jonkin perhepolitiikkaan kuuluvan kohteen kaikkein kiireellisimmäksi. Miesten keskuudessa vastaavasti sotainvalidien ja rintamamiesten aseman parantaminen on saanut enemmän kannatusta. Miehistä 15 prosenttia ja naisista 8 prosenttia sijoittaisi ylimääräisen rahasumman tähän kohteeseen.

Vuoden 1972 tutkimuksessa miesten ja naisten mielipide-erot näiden kahden kohteen suhteen olivat niin ikään samansuuntaiset.

Taulukko 2. Työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien mielipiteet kiireellisimmän korjausta vaativista sosiaalisista kohteista sukupuolen mukaan vuosina 1972 ja 1979

Tärkein kohde	Sukupuoli			
	Miehet		Naiset	
	-72 %	-79 %	-72 %	-79 %
Työttömyyden torjunta	26	29	20	27
Eläketurva:	25	28	21	21
Työeläkkeet	6	7	6	6
Kansaneläkkeet	10	6	11	7
Sotainvalidit ja rintamamiehet	9	15	4	8
Perhepolitiikkaan kuuluvat asiat	7	17	14	25
Terveyden- ja sairaa- hoitoon sekä ennalta ehkäisevään toimintaan liittyvät asiat	27	18	29	19
Muut kohteet	15	7	15	8
Ei osaa sanoa	0	1	1	0
Yhteensä	100 (766)	100 (770)	100 (557)	100 (755)

Tuolloin myös työttömyyden torjunnan prosenttiosuuksissa oli miesten ja naisten välillä eroa. Miehistä neljäsosa ja naisista viidennes piti työttömyyden ehkäisyä ensisijaisena kysymyksenä. Tässä suhteessa miesten ja naisten välinen mielipide-ero on kaventunut 1970-luvun aikana.

Mielipiteen muutos miesten ja naisten ryhmissä on lähes kaikissa kohteissa samansuuntainen ja -suuruinen. Mainittavin ero on juuri työttömyyden torjunnan suhteen. Tämän vaihtoehdon kannatus tärkeimpänä kehittämiskohteena on lisääntynyt enemmän naisilla kuin miehillä.

Mielipiteet iän mukaan

Mielipiteet kiireellisimmin korjausta vaativista sosiaalisista kohteista vaihtelevat varsin selvästi iän mukaan. Nuorten mielenkiinto on suuntautunut työttömyyden torjunnan tehostamiseen ja perhepolitiikkaan kuuluvien asioiden kehittämiseen. Vanhemmilla henkilöillä on pääällimmäisenä kysymyksenä eläketurvan parantaminen.

Taulukosta 3 nähdään, että työttömyyden torjunta kiireellisimpänä kohteena on saanut erityisesti kannatusta nuorimmalta ikäluokalta. Alle 30-vuotiaista joka kolmas olisi valmis sijoittamaan ylimääräisen rahasumman ensisijassa työttömyyden torjumiseen, kun yli 50-vuotiaista tähän kohteeseen sijoittaisi noin joka viides. Mielipide-eroon vaikuttanee se, että työttömyys kohdistui 1970-luvulla voimakkaimmin nuoriin, juuri työelämään siirtyviin henkilöihin. Esimerkiksi vuonna 1979 työttömyysasteen ollessa koko työvoimasta 6,1 prosenttia 15-24-vuotiaiden ikäluokassa se oli 12,8 prosenttia. Vastaavat luvut vuonna 1972 olivat 2,5 ja 5,2 prosenttia (STV, 1979).

Nuorimpien ikäluokkien mielenkiinto on työttömyyden torjunnan ohella suuntautunut odotetusti perhepolitiikkaan. Tähän liittyvän asian on nuorimmasta ikäluokasta asettanut ensimmäiselle sijalle 26 prosenttia, keskimmäisestä 23 prosenttia ja vanhimmasta ikäluokasta vain 8 prosenttia. Mielipide-ero perhepolitiikan suhteen yli 50-vuotiaiden ja sitä nuorempien välillä on selvästi kasvanut 1970-

luvun aikana.

Niin ikään asuntotuotannon kehittäminen on saanut nuorilta enemmän kannatusta kuin vanhemmilta ikäluokilta. Tämä näkyy 'muiden kohteiden' korkeampana prosenttiosuutena alle 30-vuotiaiden ikäluokassa vanhempiin ikäryhmiin verrattuna. 'Muiden kohteiden' kannatus on selvästi pienentynyt kaikissa ikäluokissa ja jopa niin, että eri ikäluokkien välinen mielipide-ero on jonkin verran kaventunut.

Taulukko 3. Työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien mielipiteet kiireellisimmän korjausta vaativista sosiaalisista kohteista iän mukaan vuosina 1972 ja 1979

Tärkein kohde	Ikä .					
	alle 30 v.		30 - 49 v.		50 v. ja yli	
	-72 %	-79 %	-72 %	-79 %	-72 %	-79 %
Työttömyyden torjunta	31	34	25	27	13	19
Eläketurva:	13	11	20	22	40	51
Työeläkkeet	4	2	5	5	8	16
Kansaneläkkeet	6	3	11	8	15	9
Sotainvalidit ja rintamamiehet	3	6	4	9	17	26
Perhepolitiikkaan kuuluvat asiat	11	26	11	23	7	8
Terveyden- ja sairaanhoitoon sekä ennalta ehkäisevään toimintaan liittyvät asiat	25	18	29	21	29	16
Muut kohteet	20	11	15	7	10	5
Ei osaa sanoa	0	0	0	0	1	1
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	(360)	(468)	(636)	(749)	(327)	(308)

Vanhimpien ikäluokkien keskuudessa on pääpaino selvästi eläkeky-symyksissä. Viimeksi suoritetussa tutkimuksessa yli 50-vuotiaista joka toinen on asettanut jonkin eläkkeisiin liittyvän asian

ensimmäiselle sijalle, kun keskimmaisesta ikäluokasta joka viides ja nuorimmasta ikäluokasta vain joka kymmenes pitää ensisijaisena kehittämiskohteena eläketurvaa. Eläketurvaa - samoin kuin perhepolitiikkaa - koskeva mielipide-ero yli 50-vuotiaiden ja sitä nuorempien välillä on selvästi kasvanut. Kun nuoret ikäluokat panevat entistä enemmän painoa perhepolitiikkaan kuuluvien asioiden kehittämiseksi, vanhimpien ikäryhmien mielenkiinto suuntautuu aikaisempaa voimakkaampana eläketurvan parantamiseen.

Eläketurvaan sisältyvät prosenttiosuudet ovat tarkasteluajanjaksona muuttuneet huomattavimmin vanhimmassa ikäluokassa. Työeläkkeiden kannatus tärkeimpänä kehittämiskohteena on kasvanut 50 vuotta täyttäneiden ikäluokassa kaksinkertaiseksi, 8 prosentista 16 prosenttiin. Sotainvalidien ja rintamamiesten aseman parantamista kannattaneiden osuus on tässä ikäluokassa samoin tuntuvasti kasvanut, 17 prosentista 26 prosenttiin. Kansaneläkkeiden kannatus on sitä vastoin pudonnut lähes puoleen, 15 prosentista 9 prosenttiin.

Nuoremmissa ikäluokissa muutokset ovat vähäisempiä. Työeläketurvan kannatus ensisijaisena kehittämiskohteena on keskimmaisessä ikäluokassa pysynyt ennallaan ja alle 30-vuotiaiden ikäryhmässä jopa hieman vähentynyt. Kansaneläkkeiden prosenttiosuudet ovat näissä ikäluokissa pienentyneet muutamalla prosenttiyksiköllä. Vastausvaihtoehto 'sotainvalidit ja rintamamiehet' on sitä vastoin saanut myös nuoremmissa ikäluokissa jonkin verran lisää kannatusta.

Mielipiteet ansiotyöstä poissaolon syyn mukaan

Taulukosta 4 nähdään ansiotyöstä poissaolevien aktiivien mielipiteet sosiaalisten kohteiden kiireellisyysjärjestyksestä vuonna 1979. Havaintoyksiköitä on verrattain vähän luotettavan kuvan saamiseksi näiden väestöryhmien mielipiteistä. Luvut kuvaavat hyvin ylimalkaisesti varsinkin työttömien ja sairaiden osalta käsityksiä kiireellisimmän korjausta vaativista sosiaalisista kohteista.

Työttömyyden torjunta ylimääräisen rahasumman käyttökohteena on - kuten odottaa saattaa - saanut eniten kannatusta työttömiltä ja myös opiskelijoilta, joista monelle työpaikan löytyminen opiskelun

päätyttyä on epävarmaa. Näihin ryhmiin kuuluvista kaksi viidesosaa pitää työttömyyden torjuntaa tärkeimpänä kohteena. On kuitenkin yllättävää, että työttömistä yli puolet käyttäisi ensisijassa rahaa muihin kohteisiin kuin työttömyyden torjunnan tehostamiseen.

Kotiäideillä päällimmäisiä kysymyksiä ovat perhepolitiikkaan kuuluvat asiat. Heistä kaksi viidesosaa käyttäisi ylimääräisen rahasumman joko päivähoidon, lapsilisiin tai äidinpalkkaan.

Sairauden takia ansiotyöstä poissaolevia oli tutkimuksessa mukana vain 30. Heistä noin puolet pitää eläketurvan parantamista kiireellisimpänä kysymyksenä.

Taulukko 4. Mielipiteet kiireellisimmin korjausta vaativista sosiaalisista kohteista ansiotyöstä poissaolon syy mukaan vuonna 1979

Tärkein kohde	Ansiotyöstä poissaolon syy				
	Työttömyys %	Opiskelu %	Kodin- hoito %	Sairaus %	Yhteensä %
Työttömyyden torjunta	39	40	27	23	34
Eläketurva:	24	17	18	46	22
Työeläkkeet	8	3	2	14	5
Kansaneläkkeet	4	5	6	17	6
Sotainvalidit ja rintamamiehet	12	9	10	15	11
Perhepolitiikkaan kuuluvat asiat	14	20	39	7	24
Terveysten- ja sairaanhoitoon sekä ennalta ehkäisevään toimintaan liittyvät asiat	15	16	14	17	15
Muut kohteet	8	6	2	7	5
Ei osaa sanoa	-	1	-	-	0
Yhteensä	100 (51)	100 (97)	100 (90)	100 (30)	100 (268)

2.2. Kiireellisyysjärjestyksessä toiselle sijalle valitut sosiaaliset kohteet

Kuviossa 4 on esitetty ensimmäiselle ja toiselle sijalle valitut kohteet, joihin haastateltavat vuosien 1972 ja 1979 tutkimusten mukaan haluaisivat sijoittaa ylimääräisen rahasumman. Kuvion alaosassa on esitetty vuoden 1979 tulokset. Niistä nähdään, että vastausvaihtoehtojen 'työttömyyden torjunta' sekä 'sotainvalidit ja rintamamiehet' prosenttiosuudet pienenevät siirryttäessä kiireellisyysjärjestyksessä ensimmäiseltä sijalta toiselle sijalle. Saastumisen ehkäisy saa sen sijaan lisää painoa sijoitusjärjestyksessä alaspäin mentäessä. Muiden vastausvaihtoehtojen prosenttiosuudet ovat jokseenkin samat ensimmäiseksi ja toiseksi tärkeimpinä kohteina.

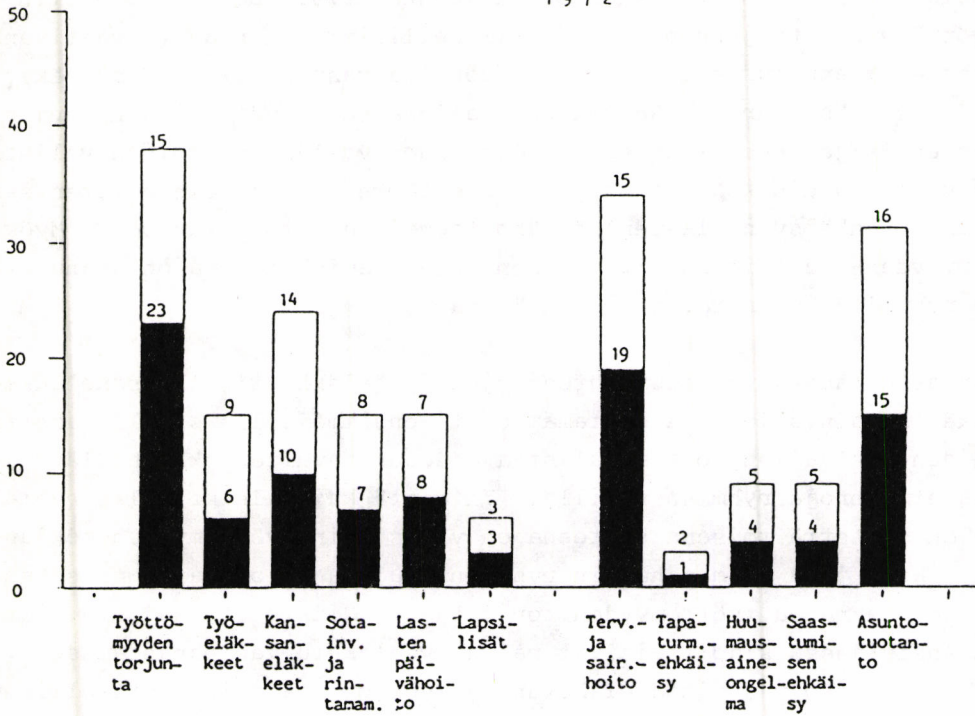
Kun verrataan vuosien 1972 ja 1979 tuloksia toisiinsa, havaitaan käsitysten eri vastausvaihtoehtojen tärkeysjärjestyksestä muuttuneen. Tarkasteluajanjaksona on työttömyyden torjunnan ja saastumisen ehkäisyn kannatus kiireellisimpinä kohteina selvimmin lisääntynyt. Myös lasten päivähoidon ja lapsilisien prosenttiosuudet ovat hieman kasvaneet. Asuntotuotantoa ja terveyden- ja sairaanhoitoa pidettiin sen sijaan vuosikymmenen alkupuolella huomattavasti kiireellisempinä kysymyksinä kuin vuosikymmenen lopussa. Samoin huumausaineongelman hoitaminen sekä työ- ja etenkin kansaneläketurvan parantaminen koettiin kiireellisemmiksi edellisellä tutkimuskerralla kuin jälkimmäisellä kerralla. Vertailua tässä kuten aikaisemmissakin tarkasteluissa vaikeuttaa se, että vuoden 1979 tutkimuksessa oli mukana kaksi uutta vastausvaihtoehtoa, äidinpalkka ja palkallinen opintovapaa työssäoleville.

Edellä esitetyt tarkastelut vahvistavat jo kohdassa 2.1.2. saatua käsitystä siitä, että väestön odotukset perhepolitiikan kehittämiseksi ja työttömyyden torjunnan sekä saastumisen ehkäisyn tehostamiseksi ovat kasvaneet 1970-luvun aikana, samalla kun odotukset terveyden- ja sairaanhoidon ja asuntotuotannon kehittämiseksi ovat vähentyneet. Niin ikään huumausaineongelmaa ei pidetty yhtä tärkeänä kysymyksenä vuosikymmenen lopussa kuin sen alkupuolella. Tässä tarkastellut tulokset eroavat kohdassa 2.1.2. esitetyistä tuloksista siinä, että samoin kuin kansaneläkkeiden myös työeläkkeiden kannatus toiseksi tärkeimpänä kehittämiskohteena on jonkin verran vähentynyt.

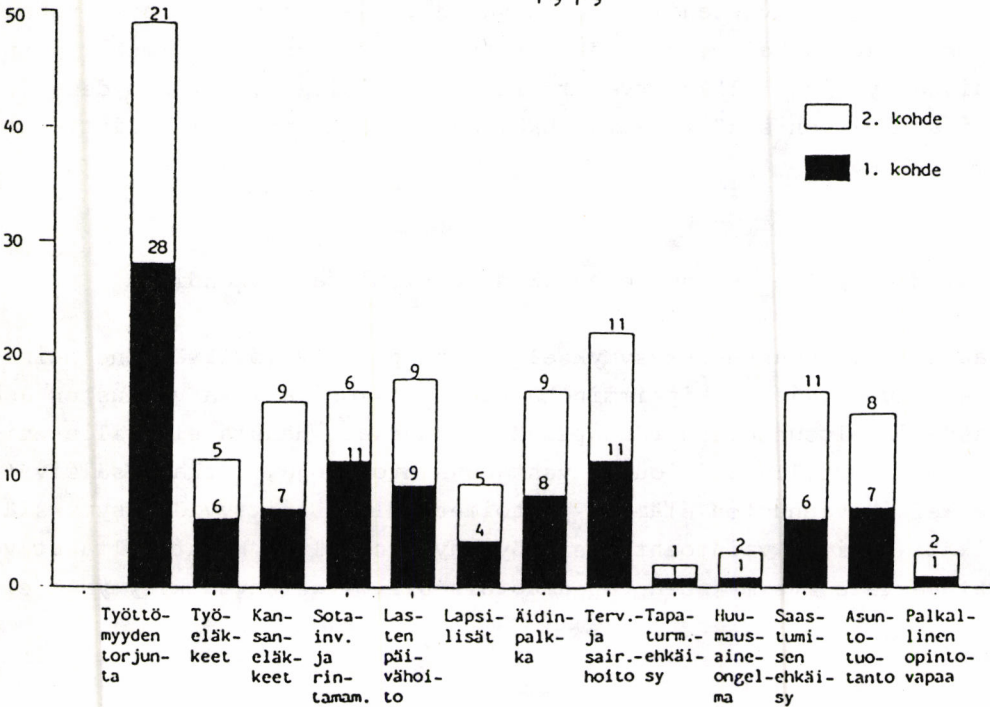
Kuvio 4.

Työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien mielipiteet ensimmäiseksi ja toiseksi kiireellisimmän korjausta vaativista sosiaalisista kohteista vuonna 1972 ja 1979

1972

1979

Liitetaulukossa 3 on ristiintaulukoitu työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien vastaukset ensimmäiseksi ja toiseksi tärkeimmästä sosiaalisesta kehittämiskohteesta vuonna 1979. Edellä todettiin työttömyyden torjunnan saaneen kiireellisimmin korjausta vaativana kohteena kannatusta erityisesti nuorilta vastaajilta. Tämä näkyy myös toiseksi tärkeimmän kohteen valinnassa. Työttömyyden torjunnan ensisijaiseksi kohteeksi valinneiden vastaajien toinen valinta on varsin usein kohdistunut nuorille tärkeisiin asioihin kuten saastumisen ehkäisyyn, lasten päivähoitoon ja asuntotuotantoon. Myös terveyden- ja sairaanhoito toisena kehittämiskohteena on saanut tältä ryhmältä huomattavan paljon kannatusta.

Tarkasteltaessa vastausvaihtoehtojen 'työeläkkeet', 'kansaneläkkeet' sekä 'sotainvalidit ja rintamamiehet' ensimmäiselle sijalle asettaneiden vastaajien toista valintaa voidaan havaita sekä yhtäläisyyksiä että eroja ryhmien välillä. Yhteistä kaikille kolmelle ryhmälle on se, että toisena kohteena on yleisimmin työttömyyden torjunta. Noin joka kolmas näihin ryhmiin kuuluva sijoittaisi toisessa vaiheessa rahaa työttömyyden torjuntaan. Niistä vastaajista, jotka ensisijassa sijoittaisivat rahaa työeläketurvan parantamiseen, lähes joka kolmas pitää eläketurvaa myös muilta osin puutteellisena ja kiireellisesti korjausta vaativana. Sen sijaan kansaneläkkeet sekä sotainvalidien ja rintamiesten asian tärkeimmäksi kysymykseksi valinneista vastaajista vain vajaa viidesosa sijoittaisi rahaa myös toisessa vaiheessa eläketurvan parantamiseen. Viimeksi mainituissa ryhmissä eläketurvaa tärkeämpiä asioita ovat terveyden- ja sairaanhoitoon sekä ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin liittyvät kysymykset.

2.3. Mielipiteet vanhustenuhollon suurimmista epäkohdista

Haastattelulomakkeen kysymyksellä 6 on pyritty löytämään ne painopistealueet, jotka kipeimmin kaipaisivat korjaamista vanhusten asemassa ja olosuhteissa tämänpäivän Suomessa. Haastateltaville esitetyllä kortilla oli joukko vastausvaihtoehtoja, jotka sisälsivät keskeisiä vanhusten elämään ja toimeentuloon liittyviä kysymyksiä. Mikäli sopivaa vaihtoehtoa ei löytynyt kortilta, haastateltavat voivat vastata kysymykseen vapaamuotoisesti. Vastaavaa kysymystä ei

ole ollut aikaisemmissa tutkimuksissa, joten mielipiteiden muutosta ei voida tutkia.

Avohuoltoon liittyvissä asioissa nähdään vanhustenhuollon suurimmat puutteet ja epäkohdat. Taulukon 5 luvut osoittavat, että noin kaksi vastaajaa viidestä pitää vanhuksille sopivien asuntojen, kodinhoitoavun ja kotisairaanhoidon puutetta vanhustenhuollon suurimpana ongelmana tämänpäivän Suomessa. Huolimatta vanhustenhuollon voimakkaasta painottumisesta avohuollon suuntaan viime vuosikymmenellä on sekä kodinhoito-, asumis- että kotisairaanhoidon palveluissa yhä huomattavaa vajea (Sosiaaliturva 80-luvulla 1980, Karjalainen 1979, Kling 1979).

Toiseksi suurimpana epäkohtana nähdään vanhusten taloudelliset toimeentulovaikeudet ja liian pienet eläkkeet. Tätä mieltä on joka neljäs työikäisestä väestöstä. Merkittävä osa vanhuuseläkkeen saajista on yhä pelkän kansaneläkkeen saajia tai vähimmäisprosenttisäännösten mukaisen työeläkkeen saajia (Gustafsson et al. 1980, Uimonen 1980), joten vaihtoehdon sijoittumista tärkeysjärjestyksessä toiselle sijalle voidaan pitää odotettuna.

Vanhusten yksinäisyyden ja tarpeettomuuden tunteen ja nuorempien ihmisten välinpitämättömyyden on peräti joka viides vastaaja nähnyt suurimpana ongelmana. Tämä vanhusten psyykkiseen hyvinvointiin liittyvä kysymys on saanut yllättävän paljon painoa, sillä kyseisen vaihtoehdon valinneita on lähes yhtä paljon kuin vastajia, jotka pitävät vanhusten heikkoa taloudellista asemaa pahimpana epäkohtana.

On ilmeistä, että yksinäisyyden ja yhteiskunnasta vieraantumisen ongelmat ovat lisääntymässä etenkin vanhimpien ikäluokkien keskuudessa. Tähän ovat vaikuttaneet ennen muuta yhteiskunnan ja perherakenteen muutokset. Muuttoliike on erottanut perheenjäsenet kauaksi toisistaan ja perheyhteisön merkitys on heikentynyt. Jopa lähiomaisten tapaaminen on monelle vanhukselle käytännössä harvoin tapahtuvaa ja vaikeaa (Karjalainen 1980).

Edellä mainittuja kysymyksiä huomattavasti pienempänä ongelmana pidetään vanhainkoti- ja sairaalapaikkojen puutetta. Vain joka

Taulukko 5. Mielipiteet vanhustenhuollon suurimmista epäkohdista vuonna 1979

Vastausvaihtoehto	Suurin epäkohta			Toiseksi suurin epäkohta
	Työeläkelakien piiriin kuuluvat	Ulkopuoliset	Kaikki	
	%	%	%	Kaikki %
Vanhuksille sopivien asuntojen, riittävän kodinhoitoavun ja kotisairaanhoidon puute	37	40	38	26
Taloudelliset toimeentulovaikeudet, liian pienet eläkkeet	27	19	26	26
Yksinäisyyden ja tarpeettomuuden tunne, nuorempien ihmisten välipitämättömyys	22	23	22	21
Vanhainkoti- ja sairaalapaikkojen puute	9	13	10	15
Vaikeudet löytää riittävästi hyödyllistä tai virkistävää puuhaa, mihin käyttää aikaansa	2	2	2	8
Jokin muu asia	1	1	1	1
Ei mitään ongelmia, vanhusten asiat ovat joka suhteessa hyvin	1	1	1	1
Ei osaa sanoa	1	1	1	2
Yhteensä	100	100	100	100
	(1643)	(328)	(1971)	(1971)

kymmenes vastaaja on valinnut tämän vaihtoehdon. Tulosta voidaan pitää odotettuna, kun nykyisten arvioiden mukaan vanhusten laitospaikkoja on jokseenkin riittävä määrä. Eri yhteyksissä on kuitenkin korostettu sitä, että jo 1980-luvulla laitoshoidon tarve lisääntyy vanhusväestön ja erityisesti yli 75-vuotiaiden määrän voimakkaas-

ti kasvaessa. Yli 75-vuotiaiden määrän lisääntyminen kasvattaa laitospaikkojen suhteellisen määrän tarvetta (Kling 1979).

Muiden epäkohtien merkitys on nähty hyvin pieneksi. Vain kaksi prosenttia vastaajista pitää suurimpana ongelmana vanhusten ajanviettovaikeuksia. Muun kuin kortilla olleen vaihtoehdon on vastannut vajaa prosentti haastatelluista. Esimerkkeinä näistä mainittakoon "liian suuret eläke-erot" ja "perheyhteyden katkeaminen lasten muuttaessa toiselle paikkakunnalle".

Työeläkelakien piiriin kuuluvien ja ulkopuolisten vastaajien käsitykset eroavat mainittavasti yhden seikan suhteen. Työeläkelakien piiriin kuuluvat pitävät suhteellisesti useammin taloudellisia toimeentulovaikeuksia ja liian pieniä eläkkeitä pahimpina epäkohtina verrattuna ulkopuolisiin vastaajiin. Viimeksi mainitussa ryhmässä vanhusten avohuollon ja laitoshoidon prosenttiosuudet ovat vastaavasti muutamaa prosenttiyksikköä suuremmat.

Taulukon 5 oikeanpuoleisesta sarakkeesta nähdään vastaajien käsitykset toiseksi suurimmasta epäkohdasta vanhusten asemassa ja olosuhteissa. Avohuollon prosenttiosuus selvästi pienenee ja laitoshoidon ja ajanviettovaikeuksien prosenttiosuudet kasvavat siirryttäessä suurimmasta toiseksi suurimpaan ongelmaan. Vanhusten heikko taloudellinen toimeentulo samoin kuin yksinäisyyden ja tarpeettomuuden tunne esiintyvät toisena epäkohtana yhtä usein kuin pahimpana ongelmana.

Mielipiteet vanhustenhuollon suurimmista epäkohdista eräiden taustatekijöiden valossa

Taulukosta 6 nähdään eri vastaajaryhmien käsitykset vanhustenhuollon suurimmista puutteista ja epäkohdista. Sukupuolen suhteen käsitykset eroavat siten, että naisista jonkin verran suurempi osuus kuin miehistä pitää avohuollon puutteita suurimpina epäkohtina. Vastaavasti miehet panevat enemmän painoa vanhusten heikolle taloudelliselle toimeentulolle.

Taulukko 6. Mielipiteet vanhustenhuollon suurimmasta epäkohdasta sukupuolen, iän, ammattiaseman ja ansiotyössä käymisen mukaan vuonna 1979

Taustamuuttuja		Vanhustenhuollon suurin epäkohta										Yhteensä	
		Vanhuksille sopivien asuintojen, kodinhoito-avun ja kotitaisairaanhoidon puute	Taloudelliset tulovaikeudet, liian pienet eläkkeet	Yksinäisyys, tarpeettomuuden tunne, nuorempien ihmisten välillä pitämättömyys	Vanhainkoti- ja sairaalapaikkojen puute	Vaikkeudet löytää hyödyllisiä ja virkistävää puuhaa, mihin käyttää aikansa	Jokin muu asia	Ei mitään ongelmaa, vanhusten asiat ovat joka suhteessa hyvin	Ei osaa sanoa				
Sukupuoli:													
Miehet	34	29	24	8	2	1	1	1	100	100	1	100	(936)
Naiset	41	24	21	11	2	0	0	0	100	100	1	100	(1035)
Ikä:													
Alle 30 v.	37	32	23	5	3	0	0	-	100	100	0	100	(528)
30-49 v.	42	24	21	9	2	0	0	1	100	100	1	100	(908)
50 v. ja yli	32	23	23	16	2	1	1	2	100	100	1	100	(535)
Ammattiasema:													
Työnantaja-yrittäjät	36	20	30	10	2	-	-	1	100	100	1	100	(108)
Yksinäisyrittäjät	30	21	25	15	3	2	2	2	100	100	2	100	(232)
Johtajat ja ylemmät toimihenkilöt	39	15	36	5	3	1	1	1	100	100	-	100	(175)
Alemmat toimihenkilöt	41	24	22	10	2	1	1	0	100	100	0	100	(637)
Työntekijät	37	32	18	10	2	0	0	1	100	100	0	100	(776)
Ansiotyö:													
Ansiotyössä käyvät	39	26	22	9	2	0	0	1	100	100	1	100	(1504)
Ei ansiotyössä käyvät	37	24	26	9	2	-	-	1	100	100	1	100	(294)
Eläkeläiset	33	27	15	18	2	2	2	1	100	100	2	100	(173)

Tän mukaan mielipiteet vaihtelevat varsin selvästi. Avohuollon prosenttiosuus on kaikkein korkein keskimmaisessä ja matalin vanhimmassa, yli 50-vuotiaiden ikäluokassa. Vanhusten taloudelliseen toimeentuloon ja liian pieniin eläkkeisiin kiinnitetään eniten huomiota nuorimmassa ikäluokassa. Alle 30-vuotiaista joka kolmas pitää suurimpana epäkohtana vanhusten heikkoa taloudellista asemaa, kun sitä vastoin keskimmaisesta ja vanhimmasta ikäluokasta noin joka neljäs näkee tämän pahimpana puutteena. Vanhusten laitospaikkojen vähäisyys saa lisää painoa siirryttäessä nuorimmasta ikäluokasta vanhimpaan.

Mielipiteet vanhustenhuollon pahimmasta epäkohdasta vaihtelevat myös ammattiaseman mukaan. Yksinäisyrittäjät panevat muihin ryhmiin verrattuna vähemmän painoa avohuollon puutteille ja vastavasti enemmän vanhainkoti- ja sairaalapaikkojen vähäisyydelle. Alemmista toimihenkilöistä ja varsinkin työntekijöistä suhteellisesti useammat pitävät vanhusten heikkoa taloudellista asemaa suurimpana ongelmana. Johtajien ja ylempien toimihenkilöiden sekä työnantajien ryhmissä vanhusten yksinäisyys ja vieraantuminen nähdään sitä vastoin tärkeämpänä kysymyksenä muihin ryhmiin verrattuna.

Ansiotyössä käyvien ja työelämän ulkopuolella olevien aktiivien mielipiteissä ei ole merkittäviä eroja. Alle 65-vuotiaiden eläkeläisten käsitykset pahimmasta epäkohdasta poikkeavat edellisten näkemyksistä siinä, että he pitävät laitospaikkojen puutetta suhteellisesti useammin vanhustenhuollon suurimpana epäkohtana. Vanhusten yksinäisyyttä ja tarpeettomuuden tunnetta eläkeläisvastajat eivät koe yhtä suureksi ongelmaksi kuin aktiivit. Myös avohuollon prosenttiosuus on eläkeläisten keskuudessa jonkin verran pienempi aktiivien ryhmiin verrattuna.

2.4. Sosiaalimenoja koskevat mielipiteet

Edellä esitetyn perusteella voidaan nimetä eräitä sosiaalisia kysymyksiä, joita huomattava osa väestöstä pitää tällä hetkellä epätydyttävästi hoidettuina kuten työttömyys, perhepolitiikka, eläketurvan osalta erityisesti sotainvalidien ja rintamamiesten asema sekä vanhustenhuollossa ennen kaikkea avopalvelut. Toisaalta voidaan kysyä, onko taloudellisia mahdollisuuksia ja halua merkittävästi kehittää sosiaaliturvaa ja korjata todettuja epäkohtia, kun seurauksena on sosiaalimenojen lisääntyminen. 1960-luvun ja 1970-luvun alun tilanteeseen verrattuna on sosiaaliturvan kehittämismahdollisuuksien nähty taloudellisen kasvun hidastumisen myötä selvästi kaventuneen. Tämä näkyy muun muassa siitä, että vuosikymmenen loppupuolella sosiaaliturvaa koskeva keskustelu painottui voimakkaasti rahoitukseen ja menokehitykseen liittyviin kysymyksiin.

Tätä taustaa vasten on kiintoisaa tarkastella väestön tämänhetkisiä käsityksiä sosiaalimenoista ja ennen kaikkea väestön ja eri väestöryhmien mielipiteen muutoksen suuntaa kuluneen vuosikymmenen aikana. Sosiaaliturvan kehittämishalukkuutta ja sen muuttumista pyrittiin mittaamaan kysymyksellä, joka käsitti kolme vastausvaihtoehtoa:

- 1) Suomessa uhrataan jo nyt liian paljon rahaa erilaisiin sosiaalisiin tarkoituksiin.
- 2) Suomessa käytetään rahaa sosiaalisiin tarkoituksiin jokseenkin sen verran kuin on tarpeellista.
- 3) Sosiaalisiin tarkoituksiin ei vielä käytetä rahaa läheskään tarpeeksi.

Esimerkkeinä sosiaalisista tarkoituksista mainittiin terveydenhoito, lapsilisät, eläkkeet ja huoltoapu. Kysymys vastausvaihtoehtoinen esitettiin samassa muodossa vuosien 1972 ja 1979 tutkimuksissa. Tulosten vertailuun on kohdassa 1.2. mainituista syistä johtuen otettu mukaan vain työeläkelakien piiriin kuuluvat 18-64-vuotiaat vastaajat.

Taulukko 7. Työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien mielipiteet sosiaalimenoista sukupuolen mukaan vuosina 1972 ja 1979

Sosiaalisiiin tarkoituksiin käytetään rahaa	Miehet		Aktiivit Naiset		Yhteensä	
	-72 %	-79 %	-72 %	-79 %	-72 %	-79 %
Liian paljon	6	13	5	10	6	11
Tarpeellinen määrä	28	54	23	49	26	52
Liian vähän	65	32	70	39	67	36
Ei osaa sanoa	1	1	2	2	1	1
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	(766)(770)		(557)(755)		(1323)(1525)	

Sama suuntaus, mikä on ollut havaittavissa sosiaaliturvasta käydyssä keskustelussa 1970-luvulla, on nähtävissä myös väestön mielipiteen muutoksessa. Mielipiteen muutosta voidaan pitää jopa odottamattoman jyrkkänä, sillä käsitykset ovat lähes päinvastaiset 1970-luvun lopussa vuosikymmenen alun tilanteeseen verrattuna. Kun tarkasteluajanjakson alussa kaksi kolmasosaa työeläkelakien piiriin kuuluvasta aktiiviväestöstä oli valmis lisäämään sosiaaliturvaan käytettävää rahamäärää, vuosikymmenen päättyessä lähes yhtä suuri osuus tästä väestöstä on sitä mieltä, että sosiaalisiiin tarkoituksiin käytetään tarpeellinen määrä varoja tai jopa liian paljon. Rahamäärää sopivan suuruisena pitää noin puolet ja liian suurena kymmenesosa tutkituista henkilöistä. Vastaavat osuudet edellisellä tutkimuskerralla olivat puolta pienemmät.

Mistä mielipiteiden jyrkkä muutos saattaa johtua? Suurimpana syynä lienee juuri taloudellisen tilanteen muuttuminen. 1970-luvun alun taloudellinen tilanne ja tulevaisuuden näkymät olivat aivan toiset kuin vuosikymmenen lopussa. Öljykriisin aiheuttama lama ja kasvava työttömyys eivät ole antaneet aihetta optimismiin. Sosiaaliturvan kehittämishalukkuutta on ollut omiaan hillitsemään verorasituksen lisääntyminen. Sosiaaliturvan rahoituksesta aiheutuva rasitus on samoin kasvanut voimakkaasti viime vuosikymmenen aikana (Sosiaaliturvan kehitys Suomessa 1950-1977, 1978).

Erot miesten ja naisten mielipiteissä ovat molemmilla tutkimuskerroilla samansuuntaisia, kuten taulukon 7 luvut osoittavat. Naisista jonkin verran suurempi osuus kuin miehistä pitää sosiaaliturvaan käytettävää rahamäärää liian pienenä. Miesten ja naisten välinen mielipide-ero ei ole tarkasteluajanjaksona mairittavasti muuttunut.

Mielipiteen muutos on ollut voimakas myös alle 65-vuotiaiden eläkeläisten keskuudessa. Alla olevasta asetelmasta nähdään, että sosiaalisiin tarkoituksiin käytettävää rahamäärää sopivan suuruisena ja liian suurena pitävien prosenttiosuudet ovat kasvaneet kaksin - kolminkertaisiksi samalla kun sitä liian vähäisenä pitävien osuus on pienentynyt lähes puoleen.

Sosiaalisiin tarkoituksiin käytetään rahaa	Alle 65-vuotiaat eläkeläiset	
	-72	-79
	%	%
Liian paljon	3	10
Tarpeellinen määrä	20	46
Liian vähän	74	41
Ei osaa sanoa	3	3
Yhteensä	100	100
	(118)	(69)

Aktiiveihin verrattuna eläkeläiset ovat jonkin verran halukkaampia sosiaalimenojen lisäämiseen. Vuoden 1979 tulosten mukaan aktiiveista 36 prosenttia ja eläkeläisvastaajista 41 prosenttia kannattaa sosiaalimenojen lisäämistä. Mielipide-ero oli samansuuntainen ja jokseenkin samansuuruinen vuonna 1972.

Suomen Gallupin tutkimus sosiaaliturvan kehittämistä koskevista mielipiteistä vuosilta 1975 ja 1980 antoi samansuuntaisia tuloksia. Tutkimuksessa tiedusteltiin väestön mielipidettä sosiaaliturvan kehittämisen nopeudesta viime vuosina. Tulosten mukaan mielipiteet sosiaaliturvan kehittämisestä ovat muuttuneet varauksellisemmiksi. Sosiaaliturvan kehittämistä liian hitaana pitävien osuus on vähentynyt kymmenellä prosenttiyksiköllä kyseisten viiden vuoden aikana. Vastaavasti niiden osuus, jotka pitävät sosi-

aaliturvan kehittämismisvauhtia liian nopeana, on kasvanut kuudella prosenttiyksiköllä. Sosiaaliturvan kehittämismisvauhtia sopivana pitäviä oli vuonna 1980 kuitenkin enemmistö, 56 prosenttia vastanneista (Alestalo ja Uusitalo: Suomalaiset ja sosiaaliturva).

Suomen Gallupin suorittama tutkimus käy yksiin edellä selostettujen tulosten kanssa myös siinä, että miehet suhtautuvat sosiaaliturvan kehittämiseen varauksellisemmin kuin naiset. Sosiaaliturvan kehittämismisvauhtia liian nopeana pitävien osuus on korkeampi miesten keskuudessa ja vastaavasti naisista suhteellisesti suurempi osuus pitää sitä liian hitaana. Tässä suhteessa miesten ja naisten mielipide-ero on jopa hieman kasvanut (Alestalo ja Uusitalo: Suomalaiset ja sosiaaliturva).

Sosiaaliturvan kehittämishalukkuutta mittaavat kysymykset eivät näissä tutkimuksissa ole suoraan vertailukelpoisia, kuten eivät tutkimusten kohteina olevat ajanjaksoakaan. Tulokset vahvistavat kuitenkin sen johtopäätöksen, että suomalaisten halukkuus parantaa sosiaaliturvaa on 1970-luvulla selvästi laantunut.

2.4.1. Sosiaalimenoja koskevat mielipiteet vastaajaryhmittäin

Työeläkelakien piiriin kuuluvuuden mukaan muodostetuissa ryhmissä mielipiteen muutos on ollut voimakkain YEL:n piiriin kuuluvien yrittäjien keskuudessa. Sosiaalisiin tarkoituksiin käytettävää rahamäärää liian suurena pitävien osuus on kasvanut lähes nelinkertaiseksi ja vastaavasti sitä liian vähäisenä pitävien osuus on pudonnut likimain viidesosaan siitä mitä se oli vuonna 1972. Joka neljännen yrittäjän mielestä sosiaalisiin tarkoituksiin käytetään rahaa liian paljon ja vain noin joka kymmenennen mielestä rahamäärä on liian pieni vuonna 1979. Enemmistö, 59 prosenttia yrittäjistä pitää kuitenkin sosiaalimenoja sopivan suuruisina.

Vuosikymmenen alkupuolella maatalousyrittäjien ja muiden yrittäjien mielipiteissä ei ollut merkittävää eroa. Sen sijaan vuosikymmenen päättyessä näihin ryhmiin kuuluvien mielipiteissä on selvä ero johtuen siitä, että maatalousyrittäjien keskuudessa mielipiteen muutos on ollut huomattavasti vähäisempää. MYEL:n

Taulukko 8. Työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien mielipiteet sosiaalimenoista työeläkelakien piiriin kuuluvuuden mukaan vuosina 1972 ja 1979

Sosiaalisiiin tarkoituksiin käytetään rahaa	Työeläkelaki, jonka piiriin kuuluu							
	TEL		LEL		YEL		MYEL	
	-72 %	-79 %	-72 %	-79 %	-72 %	-79 %	-72 %	-79 %
Liian paljon	5	10	4	8	7	26	8	15
Tarpeellinen määrä	23	52	17	50	33	59	36	55
Liian vähän	71	37	77	41	55	12	54	28
Ei osaa sanoa	1	1	2	1	5	3	2	2
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
	(753)	(1052)	(182)	(180)	(58)	(198)	(330)	(95)

piiriin kuuluvien ryhmässä sosiaalimenoja liian suurina pitävien osuus on kasvanut kaksinkertaiseksi ja vastaavasti liian pienenä pitävien osuus on pienentynyt puoleen 1970-luvun alkupuolelta vuosikymmenen loppuun mentäessä. Maatalousyrittäjistä noin joka neljäs olisi vieläkin valmis lisäämään sosiaalimenoja, kun muista yrittäjistä tätä mieltä on vain noin joka kymmenes. Myös maatalousyrittäjistä yli puolet pitää rahamäärää sopivan suuruisena.

Suhtautumisessa sosiaalimenoihin palkansaajat poikkeavat selvästi yrittäjistä. Palkansaajista suurempi osuus yrittäjiin verrattuna on sitä mieltä, että sosiaalisiiin tarkoituksiin olisi syytä käyttää nykyistä enemmän varoja. Mielipide-erot palkansaajien ja yrittäjien välillä ovat merkittäviä molemmilla tutkimuskerroilla. Palkansaajaryhmien välillä ei sen sijaan ole havaittavissa suuria eroja. Vuosikymmenen alkupuolella tosin hieman suurempi osuus LEL:n piiriin kuuluvista piti sosiaaturvaan käytettävää rahamäärää liian vähäisenä. Ero on pienentynyt tarkasteluajanjaksona.

Mielipiteen muutos, mikä edellä todettiin yrittäjien kohdalla ta-
pahtuneen, on havaittavissa myös palkansaajien ryhmissä. Kun vuona 1972 noin kolme neljäsosaa palkansaajista piti tarpeellisena sosiaaliturvan lisäämistä, seitsemän vuotta myöhemmin kyseinen osuus

on pienentynyt lähes puoleen. Sosiaalisiin tarkoituksiin käytettävää rahamäärää pitää jokseenkin sopivan suuruisena palkansaajista noin joka toinen ja liian suurena joka kymmenes.

Seuraava taulukko kuvaa iän mukaisia mielipidejakaumia. Tulokset molempina tutkimuskertoina osoittavat, että nuorimmasta ikäryhmästä suhteellisesti suurin osuus pitää sosiaaliturvaan käytettävää rahamäärää riittämättömänä. Noin joka toinen tähän ikäryhmään kuuluva pitää vuonna 1979 rahamäärää liian pienenä, kun vanhimmasta ikäluokasta tätä mieltä on vain joka neljäs. Sosiaalimenoja liian suurena pitävien osuus on kasvanut eniten 50 vuotta täyttäneiden ikäryhmässä. Mielipide-eroihin vaikuttaa osaltaan se, että vanhemmissa ikäluokissa yrittäjiä on suhteellisesti enemmän kuin nuoremmissa ikäluokissa.

Taulukko 9. Työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien mielipiteet sosiaalimenoista iän mukaan vuosina 1972 ja 1979

Sosiaalisiin tarkoituksiin käytetään rahaa	Ikä					
	alle 30 v.		30-49 v.		50 v. ja yli	
	-72 %	-79 %	-72 %	-79 %	-72 %	-79 %
Liian paljon	2	6	7	13	6	15
Tarpeellinen määrä	21	46	28	54	29	57
Liian vähän	76	47	64	32	62	26
Ei osaa sanoa	1	1	1	1	3	2
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	(360)	(468)	(636)	(749)	(327)	(308)

Mielipiteet sosiaaliturvaan käytettävien varojen riittävyydestä vaihtelevat sosiaaliryhmittäin odotetusti siten, että alemmissa sosiaaliryhmissä rahamäärää riittämättömänä pitävien osuudet ovat merkittävästi suuremmat kuin ensimmäisessä ja toisessa sosiaaliryhmässä. Ensiksi mainittuihin ryhmiin kuuluvista lähes joka toinen pitää sosiaaliturvaan käytettävää rahamäärää vuonna 1979 vielä liian pienenä. Mielipiteiden vaihtelu sosiaaliryhmittäin on vuoden 1972 tutkimuksessa samansuuntainen. Sosiaalimenoja liian suu-

Taulukko 10. Työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien mieltipiteet sosiaalimenoista sosiaaliryhmittäin vuosina 1972 ja 1979

Sosiaaliin tarkoituksiin käytetään rahaa	Sosiaaliryhmä ¹⁾							
	Johtavassa asemassa olevat		Pienyrittä- jät, työn- johtajat, ylemmät toimihen- kilöt		Ammattityön- tekijät ja alemmat toimihen- kilöt		Apu- ja sekatyön- tekijät	
	-72 %	-79 %	-72 %	-79 %	-72 %	-79 %	-72 %	-79 %
Liian paljon	14	21	8	17	4	8	3	7
Tarpeellinen määrä	52	63	33	54	23	51	17	45
Liian vähän	34	16	57	28	71	40	79	46
Ei osaa sanoa	-	0	2	1	2	1	1	2
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
	(50)	(138)	(424)	(474)	(541)	(657)	(307)	(242)

rina pitävien osuus on kasvanut eniten kahdessa ylimmässä sosiaaliryhmässä ja vastaavasti rahamäärää jokseenkin sopivan suuruisena pitävien osuus on huomattavimmin noussut työntekijöiden ryhmissä eli kahdessa alimmassa sosiaaliryhmässä.

1) Vuoden 1979 aineisto on luokiteltu viiteen sosiaaliryhmään Helsingin kaupungin tilastokeskuksen sosiaaliryhmitysmallin mukaisesti. Perusteena luokituksessa on käytetty kunkin vastaajan omaa ammattia. Sosiaaliryhmään I kuuluvat johtavassa asemassa olevat tai vastaavat henkilöt. Sosiaaliryhmään II on luokiteltu pienyrittäjät, ylemmät toimihenkilöt ja maanviljelijät. Ryhmään III sijoittuvat ammattitaitoiset työntekijät, alempi toimihenkilöstö sekä pienviljelijät. Ammattitaidottomat apu- ja sekatyöntekijät kuuluvat ryhmään IV. Ammattittomat henkilöt kuten opiskelijat ja perheenäidit muodostavat ryhmän V, johon sijoittuu vain 40 vastaajaa. Ryhmän heterogeenisyyden ja pienuuden takia on viimeksi mainittu ryhmä jätetty tarkastelujen ulkopuolelle.

Vuoden 1972 tutkimuksen sosiaaliryhmitys poikkeaa edellä kuvatusta siinä, että toiseen sosiaaliryhmään kuuluvat kaikki maanviljelijät samoin kuin kaikki toimihenkilöt. Kolmanteen sosiaaliryhmään sijoittuvat yksinomaan ammattitaitoiset työntekijät.

Mielipide-erot suhtautumisessa sosiaalimenoihin ovat vielä selvemmät ammattiaseman mukaisissa ryhmissä¹⁾. Kaikkein kielteisimmän sosiaalimenoihin suhtautuvat työnantajina toimivat yrittäjät. Heistä lähes joka kolmas on sitä mieltä, että sosiaaliin tarkoituksiin käytetään nykyisin liikaa rahaa. Työnantajina olevat kokevat muita konkreettisemmin sosiaaliturvasta aiheutuvat kustannukset, sillä työnantajien rahoitusosuus sosiaalimenoista on nykyisin noin puolet (Sosiaaliturvan kehitys Suomessa 1950-1977, 1978).

Taulukko 11. Työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien mielipiteet sosiaalimenoista ammattiaseman mukaan vuonna 1979

Sosiaaliin tarkoituksiin käytetään rahaa	Ammattiasema				
	Työnantaja-yrittäjät %	Johtajat ja ylempät toimihenkilöt %	Yksinäisyrittäjät %	Alemmat toimihenkilöt %	Työntekijät %
Liian paljon	30	20	16	10	8
Tarpeellinen määrä	55	65	57	55	46
Liian vähän	15	15	24	34	44
Ei osaa sanoa	-	-	3	1	2
Yhteensä	100 (106)	100 (115)	100 (209)	100 (473)	100 (608)

Lähinnä työnantajien näkemystä ovat johtajien ja ylempien toimihenkilöiden käsitykset. Sen sijaan yksinäisyrittäjien, joihin muun muassa valtaosa maanviljelijöistä sijoittuu, mielipiteet poikkeavat edellä mainituista siinä, että heistä pienempi osuus pitää sosiaalimenoja liian suurina ja jopa joka neljäs olisi valmis lisäämään sosiaaliturvaan käytettävää rahamäärää. Sosiaalimenojen lisäämistä kannatetaan luonnollisesti eniten alempien toimihenkilöiden ja työntekijöiden ryhmissä.

1) Ammattiaseman mukainen luokitus on tehty väestölaskennassa käytetyn statusluokittelun mukaan (Aakkosellinen ammattihakemisto, väestölaskenta 1970).

Edellä esitetyt tarkastelut koskivat työeläkelakien piiriin kuuluvia vastaajia. Vuoden 1979 aineistossa muiden ansioeläkela- kien kuten VEL:n ja KVTEL:n piiriin kuuluvien vastaajien mielipi- teet eroavat työeläkelakien piiriin kuuluvista siinä, että ensik- si mainituista suurempi osuus pitää sosiaalisiin tarkoituksiin käytettävää rahamäärää sopivan suuruisena tai jopa liian suurena. Kokonaan ansioeläkejärjestelmien ulkopuolelle jääneet sitä vas- toin ovat suhteellisesti useammin sosiaalimenojen lisäämisen kan- nalla. Viimeksi mainittujen mielipidejakauma on jokseenkin sama kuin LEL:n piiriin kuuluvilla palkansaajilla.

Sosiaaliturvaa koskevista mielipiteistä kävi ilmi joukko epäkohtia ja puutteita, joihin huomattava osa väestöstä toivoo korjausta. Halukkuus sosiaaliturvan kehittämiseen ja siitä aiheutuvaan sosi- aalimenojen lisäämiseen on kuitenkin 1970-luvun aikana selvästi laantunut kaikissa väestöryhmissä. Muutos tähän suuntaan on ollut voimakkain YEL:n piiriin kuuluvien yrittäjien keskuudessa. Niin ikään vanhimpiin ikäluokkiin ja ylimpiin sosiaaliryhmiin kuuluvien käsitykset ovat muuttuneet muita voimakkaammin varaukselliseen suuntaan.

Sosiaaliturvan kehittäminen sen sijaan saa eniten kannatusta nuo- rilta, työntekijöihin tai alempiin toimihenkilöihin kuuluvilta palkansaajilta, jotka lukeutuvat alimpiin sosiaaliryhmiin. Mer- kittävä vähemmistö mainituista olisi valmis lisäämään sosiaalitur- vaan käytettävää rahamäärää. Tärkein muutos koskee kuitenkin nii- tä vastaajia, jotka pitävät sosiaalisiin tarkoituksiin käytettävää rahamäärää sopivan suuruisena. Kun vuonna 1972 tätä mieltä oli noin joka neljäs vastaaja, vuosikymmenen lopussa enemmistö haasta- telluista ei katsonut tarpeelliseksi sen enempää sosiaalimenojen lisäämistä kuin vähentämistäkään.

3. ELÄKETURVAN TASOA JA KEHITTÄMISTÄ KOSKEVAT MIELIPITEET

Väestön käsityksiä eläketurvan tasosta on pyritty selvittämään kolmen eri kysymyksen avulla, joiden tarkoituksena on valottaa toisaalta voimassa olevien eläkkeiden antaman taloudellisen turvan sekä toisaalta odotettavissa olevan eläketurvan riittävyttä vakuutettujen näkökulmasta. Näistä ensimmäiseksi käsiteltävä kuvaa jo eläkkeellä olevien toimeentuloa ja sitä kautta tämänhetkisen eläketason riittävyttä. Toinen kysymys koskee aktiiveja ja heidän käsityksiään siitä, onko odotettavissa oleva eläketurva riittävä takaamaan turvatun toimeentulon vanhuuden tai mahdollisen työkyvyttömyyden varalta. Kolmannen kysymyksen avulla selvitetään kaikkien vastaajien näkemyksiä eläketurvan tasosta yleensä. Eläketurvaa koskevan tarkastelun lopuksi selvitetään väestön käsityksiä eläketurvan kehittämisen tarpeellisuudesta sekä tutkitaan, missä väestöryhmissä esiintyy eniten tyytymättömyyttä nykyiseen eläketurvaan.

3.1. Alle 65-vuotiaiden eläkeläisten taloudellinen toimeentulo

Työeläketiedon tason tutkimusten kohdejoukkona ovat olleet aktiivi-ikäiset, 18-64-vuotiaat henkilöt. Näiden tutkimusten eläkeläisvastaajat ovat tästä syystä suurimmaksi osaksi työkyvyttömyyseläkeläisiä. Vuoden 1979 tutkimuksessa haastateltiin 173 eläkeläistä, joista työkyvyttömyyseläkeläisiä oli 77 prosenttia, vanhuuseläkeläisiä 12 prosenttia, työttömyyseläkeläisiä 4 prosenttia, perhe-eläkeläisiä (leskeneläkkeellä) samoin 4 prosenttia sekä muuta eläkettä saavia 3 prosenttia. Eläkeläisten taloudellista toimeentuloa koskevaan kysymykseen saadut vastaukset kuvaavat siten tilannetta lähes yksinomaan työkyvyttömyyseläkeläisten näkökulmasta. Johtopäätöksiä tehtäessä on otettava huomioon myös eläkeläisvastaajien vähäinen lukumäärä. Vastaajaryhmittäin tarkasteltuna havaintoyksiköitä on joissakin luokissa liian vähän luotettavien päätelmien tekemiseen.

Eläkeläistalouksien ja varsinkin vanhuuseläkeläisten merkittävin tulolähde ovat eläkkeet (Halla 1981). Eläkeläisten taloudellista

toimeentuloa koskevaan kysymykseen (liite 1, kysymys 44) saadut vastaukset kuvaavat siten paljolti eläketurvan riittävyttä. Arvioitaessa saatuja tuloksia on otettava huomioon se, että vastaukset kuvaavat eläkeläisten subjektiivisia käsityksiä toimeentulostaan arviointiperusteiden ja myös taloudellisen käyttäymisen ollessa hyvinkin erilaisia eri henkilöillä. Tulos antanee lähinnä viitteitä työkyvyttömyyseläkeläisten taloudellisesta toimeentulosta. Toimeentulon kehitystä ei tämän kysymyksen avulla voida selvittää, sillä vastaavanlaista kysymystä ei ole ollut aikaisemmissa tutkimuksissa.

Taulukosta 12 havaitaan selvä ero toisaalta työ- tai muuta ansioeläkettä saavien ja ansioeläkejärjestelmien ulkopuolella olevien eli yksinomaan kansaneläkettä saavien eläkeläisten sekä toisaalta

Taulukko 12. Alle 65-vuotiaiden eläkeläisten vastaukset taloudellista toimeentuloa koskevaan kysymykseen vuonna 1979

Vastaus- vaihtoehto	Työeläkettä (TEL, LEL, YEL, MYEL) saavat elä- keläiset			Muuta ansio- eläket- tä (mm. VEL, KVTEL) saavat eläke- läiset	Kansan- eläke- läiset	Kaikki
	Palkan- saajat	Yrittä- jät	Yhteen- sä		%	%
	%	%	%	%	%	%
Minulla ei ole taloudellisia huolia	11	11	11	27	7	13
Rahat riittävät, jos elän säästä- väisesti	47	42	46	62	34	46
Minulla on usein vaikeuksia saada rahat riittämään	31	44	33	11	45	32
Elän jatkuvasti suoranaisessa puutteessa	10	1	9	-	14	8
Ei osaa sanoa	1	2	1	-	-	1
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
	(88)	(30)	(118)	(26)	(29)	(173)

työeläkelakien ja muiden ansioeläkelakien, etupäässä VEL:n ja KVTEL:n perusteella eläkettä saavien taloudellisessa asemassa. Ansioeläkejärjestelmien ulkopuolelle jääneistä noin kolmella viidesosalla on huomattavia toimeentulovaikeuksia, kun vastaava osuus työeläkettä saavien eläkeläisten ryhmässä on kaksi viidesosaa sekä muuta ansioeläkettä saavien ryhmässä vain kymmenesosa. Viimeksi mainittuun ryhmään kuuluvista noin joka neljännellä ei ole taloudellisia huolia lainkaan.

Tutkittavien henkilöiden vähäisestä lukumäärästä huolimatta - erityisesti muuta ansioeläkettä sekä kansaneläkettä saavien eläkeläisten ryhmissä - tulos kuvaa hyvin eri eläkejärjestelmien piiriin kuuluvien eläke-eroja. Eläkkeiden taso on keskimäärin tuntuvasti korkeampi julkisella sektorilla verrattuna yksityisen puolen eläkkeisiin ja matalin se on pelkkää kansaneläkettä saavien kohdalla.

Työeläkettä saavien palkansaaajien ja yrittäjien vastaukset taloudellista toimeentuloa koskevaan kysymykseen osoittavat, ettei ryhmien välillä ole havaittavissa suuria eroja. Toimeentulo on taloudellisesti vaikeata noin kahdelle viidesosalle näihin ryhmiin kuuluvista, joskin taloudellisessa ahdingossa elävien osuus on palkansaaajien keskuudessa suurempi. Varmoja johtopäätöksiä näin pienen aineiston perusteella ei voida tehdä.

Taulukosta 13 nähdään eläkeläisten vastaukset taloudellista toimeentuloa koskevaan kysymykseen vastaajaryhmittäin. Sukupuolen suhteen taloudellisessa toimeentulossa on eroa siten, että miesten toimeentulo on jossain määrin helpompaa naisiin verrattuna. Osaksi ero johtunee miesten paremmasta eläketasosta naisiin verrattuna. Esimerkiksi työeläkelakien mukaisten täytenä myönnettyjen työkyvyttömyyseläkkeiden keskieläke naisilla oli vuonna 1979 482 markkaa, kun se miehillä oli 951 markkaa (Tilastotietoja työeläkkeen saajista vuodelta 1979). Eroon vaikuttaa se, että ansiotyössälöaika on miehillä keskimäärin pitempi kuin naisilla ja myös keskimääräinen ansiotasoo on naisiin verrattuna korkeampi.

Taulukko 13. Alle 65-vuotiaiden eläkeläisten vastaukset taloudellista toimeentuloa koskevaan kysymykseen sukupuolen, iän ja ammattiaseman mukaan vuonna 1979

Tausta- muuttuja	Vastausvaihtoehto					Yhteensä
	Minulla ei ole talou- dellisia huolia	Rahat riittä- vät, jos elän säästä- väisesti	Minulla on usein vaikeuk- sia saa- da rahat riittä- mään	Elän jatku- vasti suora- naises- sa puut- teessa	Ei osaa sanoa	
	%	%	%	%	%	%
Sukupuoli:						
Miehet	18	43	29	8	2	100 (84)
Naiset	8	49	34	8	1	100 (89)
Kaikki	13	46	32	8	1	100 (173)
Ikä:						
alle 50 v.	4	41	34	21	-	100 (25)
50 v. ja yli	15	47	31	6	1	100 (148)
Ammattiasema:						
Yrittäjät, johtajat ja ylemmät toi- mihenkilöt	23	31	46	-	-	100 (24)
Alemmat toi- mihenkilöt	20	58	18	3	1	100 (47)
Työntekijät	8	45	35	11	1	100 (91)

Toimeentulon vertailu iän mukaan on vaikeata, sillä suurin osa, 85 prosenttia eläkeläisvastaajista on 50 vuotta täyttäneitä. Alle 50-vuotiailla eläkeläisillä näyttää vastausten perusteella olevan enemmän taloudellisia vaikeuksia kuin 50 vuotta täyttäneillä. Perhesuhteilla saattaa olla vaikutusta toimeentuloeroihin. Alle 50-vuotiaista oli naimattomia 41 prosenttia ja naimisissa olevia 37 prosenttia. Vastaavasti 50 vuotta täyttäneistä eläkeläisistä naimattomia oli ainoastaan 9 prosenttia ja naimisissa peräti 61 prosenttia. Huoltovelvollisuudessa ei ollut suurta eroa. Nuoremmasta ikäryhmästä 82 prosentilla ja vanhemmasta ikäryhmästä 87 prosentilla ei ollut huollettavanaan alle 18-vuotiaita lapsia.

Ammattiaseman mukaan on taloudellisessa toimeentulossa eroja siten, että työntekijät ovat muihin ryhmiin nähden selvästi heikommassa taloudellisessa asemassa. Noin joka toiselle työntekijälle on taloudellinen toimeentulo vaikeata ja vain kahdeksan prosenttia työntekijöistä on taloudellisista huolista vapaa.

Voimassa olevat (työkyvyttömyys-) eläkkeet eivät vastausten mukaan turvaa läheskään kaikissa tapauksissa kohtuullista toimeentuloa. Tulokset osoittivat, että peräti kahdella viidesosalla alle 65-vuotiaista eläkeläisistä on huomattavia toimeentulovaikeuksia. Eläkeläisten taloudellista toimeentuloa ei näin ollen voida pitää tyydyttävänä.

3.2. Huolestuneisuus toimeentulosta vanhuuden tai mahdollisen työkyvyttömyyden johdosta

Vastaajien käsityksiä eläkejärjestelmien antamasta taloudellisesta turvasta eläketapahtuman sattuessa selvitetään kysymyksellä, joka esitettiin aktiiveille (liite 1, kysymys 29). Heiltä tiedusteltiin, 'onko huolestunut omasta tai perheensä toimeentulosta, kun tulee vanhaksi tai jos mahdollisesti sitä ennen tulisi työkyvyttömäksi'. Huolestuneisuutta mitattiin asteikolla, joka vaihteli vastauksesta 'hyvin paljon' vastausvaihtoehtoon 'ei lainkaan'. Täysin sama kysymys esitettiin vuosien 1964 ja 1967 työeläketiedon tason tutkimuksissa.

Verrattaessa taulukosta 14 eri tutkimuskertojen tuloksia nähdään, että ajanjaksona 1964-1967 huolestuneisuus toimeentulosta ei ollut vähentynyt. Sitä vastoin jälkimmäisenä ajanjaksona eli vuosien 1967 ja 1979 välisenä aikana havaitaan huolestuneisuuden merkittävästi vähentyneen. Toimeentulostaan 'paljon huolestuneita' oli 1960-luvulla suoritetuissa tutkimuksissa yli puolet vastaajista, kun 1970-luvun lopussa vastaava osuus oli vähän yli kolmasosa.

Tärkeimpänä syynä huolestuneisuuden vähenemiseen lienee se, että yhä useammat henkilöt kuuluvat ansioeläkejärjestelmien piiriin, joissa varsinkin nuorimpien toimeentuloturva on kyseisissä tilanteissa jo verrattain hyvä. Ansioeläkkeiden tavoitetaso on tarkas-

teluajanjaksona tuntuvasti kohonnut. Vuonna 1975 toteutettu työeläkkeiden tasokorotus nosti yksityisen puolen eläkkeiden tavoite-tason 40 prosentista 60 prosenttiin. Syynä huolehtuneisuuden vähenemiseen lienee myös se, että eläkejärjestelmien ja niiden suomien etuuskien tuntemus on lisääntynyt (Yleisö ja työeläkelait 1979, 1980). Oletettavasti todettuun kehitykseen on vaikuttanut myös taloudellisen toimeentulon paraneminen sekä yleensä sosiaali-sen turvan lisääntyminen.

Taulukon 14 tulokset osoittavat, että työeläkelakien (TEL, LEL, YEL ja MYEL) piiriin kuuluvien ja ansioeläkelakien piiriin kuulu-mattomien vastaajien jakaumat ovat - vastoin odotuksia - hyvin sa-mankaltaisia, vaikka he eläketurvan suhteen ovat eri asemassa. Näihin ryhmiin kuuluvista yli kolmasosa on 'paljon huolestuneita' ja noin viidesosa 'ei lainkaan'. Ansioeläkelakien piiriin kuulu-mattomia vastaajia on tutkimuksessa verrattain vähän, mikä tältä osin heikentää tulosten yleistettävyyttä.

Taulukko 14. Huolestuneisuus toimeentulosta vanhuuden tai mahdol-lisen työkyvyttömyyden johdosta vuosien 1979, 1967 ja 1964 tutkimustulosten mukaan

Toimeentulo huoles-tuttaa	Työeläkelakien piiriin kuuluvat			Muiden ansio-eläke-lakien piiriin kuulu-vat	Ansio-eläke-lakien 1979 piiriin kuulu-matto-mat	Kaik-ki 1979	Kaik-ki 1967	Kaik-ki 1964
	Palkan-saajat	Yrit-täjät	Yhteen-sä					
	%	%	%	%	%	%	%	%
Hyvin paljon	11	15	12	7	12	11	27	28
Melko paljon	26	32	26	13	23	25	26	27
Melko vähän	29	22	28	38	32	29	17	13
Hyvin vähän	15	11	15	16	15	15	11	11
Ei lainkaan	19	20	19	25	18	20	17	18
Ei osaa sanoa	0	-	0	1	-	-	2	3
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
	(1232)	(293)	(1525)	(213)	(60)	(1798)	(995)	(1083)

Muiden ansioeläkelakien piiriin kuuluvien ryhmässä huolestuneisuus toimeentulosta on selvästi vähäisempää kuin edellä mainituissa ryhmissä. Tähän ryhmään kuuluvista vain joka viides vastasi olevansa 'paljon huolestunut' ja joka neljäs 'ei lainkaan'. Myös tämä tulos kuvaa eroa, mikä on olemassa työeläkelakien ja muiden ansioeläkelakien, nimenomaan VEL:n ja KVTEL:n mukaisen eläketurvan tasossa.

Kun verrataan työeläkelakien piiriin kuuluvien palkansaajien ja yrittäjien vastauksia havaitaan yrittäjien olevan mainituista syistä johtuen jopa jonkin verran palkansaajia huolestuneempia. Yrittäjistä lähes puolet on 'paljon huolestuneita', kun vastaava osuus palkansaajien ryhmässä on yli kolmasosa. Yrittäjillä huolestuneisuuteen saattavat vaikuttaa myös muut kuin suoranaisesti toimeentuloon liittyvät tekijät esimerkiksi huoli yritystoiminnan jatkumisesta.

Taulukossa 15 on kuvattu vastausjakaumia eräiden taustatekijöiden suhteen. Sukupuolen mukaan ei ole havaittavissa merkittäviä eroja. Iän myötä huolestuneisuuden voidaan todeta jonkin verran lisääntyvän. Erot tässä suhteessa ovat tosin melko pieniä. Siviilisäädyn mukaan huolestuneisuus vaihtelee siten, että kaikkein huolestuneimpia ovat eronneet tai asumuserossa asuvat henkilöt, joista joka toinen ilmoitti olevansa 'paljon huolestunut'. Vähiten huolta toimeentulosta vanhuuden tai mahdollisen työkyvyttömyyden johdosta tuntevat naimattomat henkilöt, joista vain noin joka neljäs kuuluu 'paljon huolestuneiden' ryhmään. Naimisissa ja avoliitossa elävien välillä ei tässä suhteessa ole eroa.

Ammattiaseman mukaan tarkasteltuna on nähtävissä selviä eroja. Edellä jo todettiin, että yrittäjät ovat palkansaajiin verrattuna huolestuneempia toimeentulostaan. Taulukosta 15 voidaan havaita, että tämä pitää paikkansa ennen kaikkea yksinäisyrittäjiin. Työntantajien jakauma ei kovin paljon poikkea työntekijöiden jakaumasta. Viimeksi mainittuihin ryhmiin kuuluvista noin kaksi viidesosaa on 'paljon huolestuneita', kun yksinäisyrittäjistä näitä on puolet. Vähiten huolta toimeentulosta vanhuuden tai työkyvyttömyyden johdosta tunnetaan johtajien ja ylempien toimihenkilöiden keskuudessa. Heistä noin joka toinen on joko 'hyvin vähän' tai 'ei lainkaan huolestunut'.

Taulukko 15. Huolestuneisuus toimeentulosta vanhuuden tai mahdollisen työkyvyttömyyden johdosta sukupuolen, iän, siviilisäädyn ja ammattiaseman mukaan vuonna 1979

Tausta- muuttuja	Toimeentulo huolestuttaa						Yhteensä %	
	Hyvin paljon %	Melko paljon %	Melko vähän %	Hyvin vähän %	Ei lain- kaan %	Ei osaa sanoa %		
Sukupuoli:								
Miehet	10	22	29	18	21	0	100	(852)
Naiset	12	26	30	12	20	0	100	(946)
Ikä:								
alle 30 v.	9	22	31	16	22	0	100	(527)
30-49 v.	11	27	29	16	17	0	100	(884)
50 v. ja yli	14	24	27	11	23	1	100	(387)
Siviilisäätty:								
Naimisissa	11	26	29	15	18	1	100	(1219)
Avoliitossa	12	27	30	15	16	-	100	(76)
Naimaton	9	18	31	15	27	0	100	(367)
Leski	11	30	25	8	26	-	100	(51)
Eronnut tai asumuserossa	17	35	31	9	8	-	100	(79)
Ammattiasema:								
Työnantaja- yrittäjät	11	32	20	16	21	-	100	(108)
Yksinäis- yrittäjät	15	34	27	10	14	-	100	(216)
Johtajat ja ylemmät toi- mihenkilöt	4	14	33	22	26	1	100	(167)
Alemmat toi- mihenkilöt	8	22	32	16	21	1	100	(590)
Työntekijät	14	27	27	13	19	0	100	(685)

3.3. Eläketurvan tasoa koskevat mielipiteet

Eläketurvan tasoa koskeva kysymys (liite 1, kysymys 5) esitettiin valintavastauksisena, jossa haastateltavaa pyydettiin valitsemaan kortilla olleista vaihtoehdoista - erittäin hyvä, jokseenkin hyvä, kohtalainen, vielä jokseenkin huono, vieläkin erittäin huono - tä-

mänhetkistä eläketurvan tasoa parhaiten kuvaava vaihtoehto. Saatuja tuloksia on seuraavassa taulukossa verrattu aikaisempien työeläketiedon tason tutkimusten tuloksiin.

Väestön käsitykset eläketurvan tasosta ovat muuttuneet yllättävän vähän tarkasteltavina olevien viidentoista vuoden aikana. Verrattaessa 1960-luvun mielipiteitä 1970-luvun mielipiteisiin havaitaan, että eläketurvaa huonona pitävien osuus on jopa jonkin verran kasvanut. Tähän lienee syynä se, että 1960-luvulla suoritetuissa haastatteluissa suhteellisesti useammalle vastaajalle on ollut vaikeata muodostaa mielipidettä eläketurvan tasosta.

Taulukko 16. Mielipiteet eläketurvan tasosta vuosina 1979, 1972, 1967 ja 1964

Tämänhetkinen eläketurva on	Työeläkelakien piiriin kuuluvat	Ulkopuo- liset	Kaikki 1979	Kaikki 1972 ¹⁾	Kaikki 1967	Kaikki 1964
	%	%	%	%	%	%
Erittäin hyvä	2	2	2	2	} 14	18
Jokseenkin hyvä	19	26	20	16		
Kohtalainen	50	52	51	53	64	54
Vielä jokseenkin huono	24	15	22	23	} 19	21
Vieläkin erittäin huono	4	4	4	6		
Ei osaa sanoa	1	1	1	0	3	7
Yhteensä	100 (1643)	100 (328)	100 (1971)	100 (1572)	100 (995)	100 (1083)

Tähän viittaa 'ei osaa sanoa' vastausten korkeampi osuus varsinkin vuonna 1964 ja myös se, että eläketurvaa 'kohtalaisena' pitäviä on suhteellisesti enemmän vuonna 1967 muihin tutkimuskertoihin

1) Työeläketiedon tason tutkimus vuodelta 1972.

verrattuna. 1970-luvulla suoritetuissa tutkimuksissa sitä vastoin selvää mielipidettä vailla olevien vastaajien osuudet ovat pienemmät.

Verrattaessa vuosien 1972 ja 1979 tuloksia voidaan todeta mielipiteiden siirtyneen jonkin verran eläketurvaa hyvänä pitävien suuntaan. Jälkimmäisellä tutkimuskerralla 22 prosenttia haastatelluista piti eläketurvaa hyvänä, kun vastaava osuus edellisessä ajankohdassa oli 18 prosenttia. Eläketurvaa huonona pitävien osuus on vastaavasti pienentynyt kolmella prosenttiyksiköllä. Kohtalaisena eläketurvaa pitäviä on noin puolet vastaajista molempina tutkimuskertoina.

Seuraavasta asetelmasta nähdään eläkeläisten vastaukset eläketurvan tasoa koskevaan kysymykseen vuosina 1972 ja 1979. Alle 65-vuotiaiden eläkeläisten käsitys eläketurvan tasosta on molempina ajankohtina jokseenkin sama. Vajaa viidesosa eläkeläisistä pitää eläketurvaa tasoltaan hyvänä ja lähes kolmasosa huonona. Eläkeläisten käsitys eläketurvan tasosta on vuoden 1979 tutkimuksen mukaan jonkin verran huonompi kuin vastaajilla keskimäärin (ks. taulukko 16), kun sen sijaan vertailuajankohtana vuonna 1972 eläkeläisten vastausjakauma ei juurikaan poikkea koko aineiston jakaumasta.

Tämänhetkinen eläketurva on	Alle 65-vuotiaat eläkeläiset	
	-72 %	-79 %
Erittäin hyvä	4	2
Jokseenkin hyvä	14	15
Kohtalainen	50	51
Vielä jokseenkin huono	23	25
Vieläkin erittäin huono	9	6
Ei osaa sanoa	-	1
Yhteensä	100 (117)	100 (173)

Eläkkeiden verrattain alhainen taso suurella osalla eläkkeensaajista lienee syynä siihen, ettei eläketurvan tasoa pidetä parempana 1970-luvun lopussa verrattuna vuosikymmenen alkupuoleen. Varsin huomattava osa eläkkeensaajista on yhä pelkän kansaneläkkeen saajia (Gustafsson et. al. 1980) ja yksityisen puolen eläkkeiden taso on vielä kaukana työeläkkeiden tavoitetasoksi asetetusta 60 prosentista. Yksityisen puolen vanhuuseläkkeet määräytyvät yleensä vähimmäisprosenttisäännösten mukaan. Vasta kuluvan vuosikymmenen loppupuolella eli vuonna 1987 vähimmäisprosenttisäännökset alkavat jäädä toissijaiseen asemaan. Mainitun vuoden jälkeen karttumissäännön mukaan tuleva eläke on suurempi kuin vähimmäisprosenttisäännön mukaan tuleva eläke (Uimonen 1980). Julkisen sektorin eläkkeet ovat sen sijaan usein jo täysimääräisiä.

Julkisen puolen eläkkeiden korkeampi taso yksityisen sektorin eläkkeisiin verrattuna heijastuu myös tarkasteltavina olevista mielipiteistä. Taulukosta 16 nähdään, että työeläkejärjestelmän piiriin kuulumattomat vastaajat pitävät eläketurvaa tasoltaan parempana kuin työeläkelakien piiriin kuuluvat vastaajat. Ensiksi mainituista yli neljäsosa ja jälkimmäisistä noin viidennes pitää eläketurvaa hyvänä, kun taas eläketurvaa huonona pitävien osuudet ovat näissä ryhmissä päinvastaiset. Työeläkejärjestelmän ulkopuolisista noin kolme neljäsosaa kuuluu muiden ansioeläkelakien, etupäässä VEL:n ja KVTEL:n piiriin.

Taulukossa 17 on esitetty eläketurvan tasoa koskevien mielipiteiden vaihtelu eräiden taustatekijöiden suhteen. Huomio kiinnittyy siihen seikkaan, että kaikissa vastaajaryhmissä eläketurvaa kohtalaisena pitäviä on jokseenkin puolet. Sukupuolen ja iän mukaan mielipiteissä ei ole suuria eroja. Eläketurvan tasoa koskevat käsitykset vaihtelevat sen sijaan varsin selvästi työeläkelakien piiriin kuuluvuuden mukaan. YEL:n piiriin kuuluvat yrittäjät pitävät eläketurvaa tasoltaan parhaimpana ja LEL:n piiriin kuuluvat palkansaajat huonoimpana. Ensiksi mainituista noin kolmasosa pitää eläketurvaa hyvänä, kun tätä mieltä viimeksi mainituista on vajaa viidennes. Eläketurvaa huonona pitää yrittäjäistä vajaa neljäsosa ja LEL:n piiriin kuuluvista palkansaajista yli kolmasosa. Maanviljelijöiden ja TEL:n piiriin kuuluvien palkansaajien mielipiteet eläketurvan tämänhetkisestä tasosta käyvät

Taulukko 17. Mielipiteet eläketurvan tasosta sukupuolen, iän, työeläkelakien piiriin kuuluvuuden ja ammattiaseman mukaan vuonna 1979

Tausta- muuttuja	Tämänhetkinen eläketurva on						Yhteensä %
	Erit- tän hyvä %	Jok- seen- kin hyvä %	Kohta- lainen %	Vielä jok- seen- kin huono %	Vielä- kin erit- tän huono %	Ei osaa sanoa %	
Sukupuoli:							
Miehet	3	18	52	22	4	1	100 (936)
Naiset	2	22	49	22	4	1	100 (1035)
Ikä:							
alle 30 v.	2	21	47	25	4	1	100 (528)
30-49 v.	3	21	51	20	4	1	100 (908)
50 v. ja yli	3	19	53	22	3	0	100 (535)
Työeläkelakien piiriin kuulu- vuus:							
TEL	2	20	51	23	3	1	100 (1116)
LEL	2	15	46	32	4	1	100 (204)
YEL	6	25	45	20	3	1	100 (214)
MYEL	4	17	50	22	5	2	100 (109)
Ulkopuoliset	2	26	52	15	4	1	100 (328)
Ammattiasema:							
Työnantaja- yrittäjät	8	27	46	14	4	1	100 (108)
Yksinäisyrit- täjät	3	20	48	24	4	1	100 (232)
Johtajat ja ylemmät toimi- henkilöt	6	34	45	14	1	-	100 (175)
Alemmat toimi- henkilöt	2	24	52	19	2	1	100 (637)
Työntekijät	1	14	52	27	5	1	100 (776)

jokseenkin yksiin. Näihin ryhmiin kuuluvista joka viides pitää eläketurvaa hyvänä ja noin joka neljäs huonona.

Mielipiteet eläketurvan tasosta vaihtelevat selvästi ammattiase-

man mukaan. Työntekijät suhtautuvat eläketurvan tasoon kriittisimmin. Heistä joka kolmas pitää eläketurvaa tasoltaan huonona ja hyvänä vain noin joka seitsemäs. Työntekijöiden mielipidejakaumaa lähinnä on yksinäisyrittäjien jakauma. Heistä yli neljäsosan mielestä eläketurvan taso on huono ja vajaan neljäsosan mielestä hyvä. Johtajien ja toimihenkilöiden - sekä ylempien että alempien - samoin kuin työnantajien näkemykset eroavat edellä mainittujen ryhmien mielipiteistä siinä, että näissä ryhmissä eläketurvaa hyvänä pitävien osuudet ovat eläketurvaa huonona pitävien osuuksia suuremmat.

Suurella osalla alle 65-vuotiaista eläkeläisistä on, kuten todettiin, toistuvasti taloudellisia vaikeuksia. Voimassa olevien eläkkeiden verrattain alhainen taso lienee syynä myös siihen, ettei eläkkeiden tasoa yleisesti ottaenkaan pidetä hyvänä. Joka neljäs työkäiseen väestöön kuuluva arvioi eläketurvan tasoltaan huonoksi ja ainoastaan kohtalaiseksi noin joka toinen. Vaikka eläketurvan tason ei ole katsottu mainittavasti parantuneen 1970-luvulla, on kuitenkin havaittavissa, että aktiiviväestön huoli toimeentulosta vanhuuden tai mahdollisen työkyvyttömyyden johdosta on selvästi vähentynyt. Kun vuonna 1967 toimeentulosta 'paljon huolestuneita' oli yli puolet tutkituista, vuonna 1979 tähän ryhmään kuului enää hieman yli kolmasosa. Aktiiviväestön odotettavissa olevan eläketurvan paraneminen ja eläketietouden lisääntyminen lienevät tärkeimpiä tekijöitä todetussa muutoksessa.

3.4. Mielenpitoet eläketurvan kehittämisen tarpeellisuudesta

Kohdassa 2.4. tarkasteltiin sosiaaliturvan kehittämishalukkuutta ja siinä tapahtunutta muutosta sosiaalimenoja koskevan kysymyksen avulla. Vastaaajien käsityksiä eläketurvan kehittämisen tarpeellisuudesta selvitetään erikseen vastaavanlaisella kysymyksellä (liite 1, kysymys 7). Kysymyksessä rajoitutaan tarkastelemaan vastaajien mielenpitoita nimenomaan eläketurvan kehittämisen tarpeellisuudesta ottamatta tässä yhteydessä huomioon sosiaaliturvan muihin sektoreihin kohdistuvia odotuksia. Kysymykseen 7 sisältyvät vastausvaihtoehdot ovat kokonaisuudessaan seuraavat:

- 1) Eläketurvassa on vielä paljon puutteita, jotka olisi välttämättä korjattava, vaikka eläkemenot siitä kasvaisivatkin. Eläkkeisiin täytyy aina löytyä rahaa yhteiskunnassa.
- 2) Eläkkeisiin menee aivan liikaa rahaa, kun eläkeläisten määrä koko ajan kasvaa ja eläkkeet nousevat. Kyllä eläkelakeja pitäisi alkaa korjata siihen suuntaan, että eläkemenoja tuntuvasti supistettaisiin ja säästyvät rahat käytettäisiin muuhun.
- 3) Nykyiset eläkelait ovat jo kohtalaisen hyvät, eikä eläkemenoja lisääviä parannuksia enää tarvita. Ei eläketurvaa toisaalta saa mennä myöskään heikentämään. Kyllä nämä lakien mukaiset eläkkeet olisi voitava tulevaisuudessakin rahoittaa.

Eläketurvan edelleen kehittämistä koskeva vaihtoehto on saanut ylivoimaisesti eniten kannatusta kuten taulukon 18 tulokset osoittavat. Kaksi kolmasosaa haastatelluista on sitä mieltä, että eläketurvaa on vielä kehitettävä eläkemenojen kasvusta huolimatta. Vaikka halukkuutta eläketurvan kehittämiseen on näinkin paljon, vain merkittävä vähemmistö pitää eläketurvaan liittyvää asiaa kaikkein kiireellisimmän korjausta vaativana kohteena. Kohdan 2.1. tarkastelut osoittivat, että työeläkelakien piiriin kuuluvasta väestöstä vain joka neljäs pitää sosiaalisista kehittämiskohdeista eläketurvaa ensisijaisena kysymyksenä.

Taulukko 18. Eläketurvan kehittämisen tarpeellisuutta koskevat mielipiteet työeläkelakien piiriin kuuluvuuden mukaan vuonna 1979

Vastausvaihto- ehto	Työeläkelakien piiriin kuuluvat					Ulkopuo- liset	Kaikki
	TEL	LEL	YEL	MYEL	Yh- teen- sä		
	%	%	%	%	%	%	%
Eläketurvassa on vielä paljon puutteita, jotka olisi välttämättä korjattava, vaikka eläkemenot siitä kasvaisivatkin.	68	69	45	60	66	60	65
Eläkkeisiin menee aivan liikaa rahaa. Eläkelakeja pitäisi korjata siihen suuntaan, että eläkemenoja tuntuvasti supistettaisiin.	2	2	7	5	2	2	2
Nykyiset eläkelait ovat köhtalaisen hyvät, eikä eläkemenoja lisääviä parannuksia enää tarvita. Eläketurvaa ei toisaalta saa myöskään heikentää.	29	27	45	34	30	35	31
Ei osaa sanoa	1	2	3	1	2	3	2
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100
	(1116)	(204)	(214)	(109)	(1643)	(328)	(1971)

Noin joka kolmannen vastaajan mielestä nykyinen eläketurva ei kaipaa parannuksia, jos kohta sitä ei saa heikentääkään. Ainoastaan kaksi prosenttia vastaajista on eläketurvan ja eläkemenojen supistamisen kannalla. Mielipiteen muutosta ei voida selvittää, sillä vastaavaa kysymystä ei ole ollut aikaisemmissa tutkimuksissa.

Halukkuutta eläketurvan kehittämiseen on enemmän työeläkelakien piiriin kuuluvien palkansaaajien kuin yrittäjien keskuudessa. Kaikkein tyytyväisimpiä voimassa oleviin eläkelakeihin ovat YEL:n piiriin kuuluvat yrittäjät. Tähän ryhmään kuuluvista lähes joka toi-

nen ei pidä tarpeellisena eläketurvan parantamista, kun vastaava osuus maanviljelijöiden keskuudessa on kolmasosa ja palkansaajien ryhmissä vain noin neljäsosa. Eläkemenojen supistaminen on saanut niin ikään eniten kannatusta yrittäjiltä. Tämän vastausvaihtoehdon prosenttiosuus on muutamaa prosenttiyksikköä suurempi yrittäjien ryhmissä palkansaajiin verrattuna.

Työeläkelakien piiriin kuuluvien vastaajien ja ulkopuolisten mielipiteet eläketurvan kehittämisen tarpeellisuudesta eroavat siten, että viimeksi mainitut ovat jossain määrin tyytyväisempiä tämänhetkiseen eläketurvaan. Mielipiteissä ei kuitenkaan ole suurta eroa.

Taulukosta 19 nähdään eri vastaajaryhmiin kuuluvien mielipiteet eläketurvan kehittämisen tarpeellisuudesta. Tarkasteltaessa miesten ja naisten mielipidejakaumia havaitaan eläketurvan kehittämistä koskevan vaihtoehdon saaneen jonkin verran enemmän kannatusta naisten keskuudessa miehiin verrattuna. Iän mukaan mielipiteet vaihtelevat siten, että kaikkein tyytyväisimpiä nykyiseen eläketurvaan ovat 30-49-vuotiaat vastaajat, kun taas eläketurvan parantaminen on saanut eniten kannatusta nuorimmalta ikäluokalta.

Eläketurvan kehittämistä koskevissa mielipiteissä on eroja myös siviilisäädyn mukaan. Eronneet ja asumuserossa asuvat sekä avoliitossa olevat toivovat eniten parannusta nykyiseen eläketurvaan. Näihin ryhmiin kuuluvista noin neljä viidesosaa pitää tarpeellisena eläketurvan puutteiden korjaamista, vaikka siitä aiheutuisi eläkemenojen kasvua. Muissa siviilisäädyn mukaisissa ryhmissä vastaava osuus on noin kaksi kolmasosaa.

Ansiotyössä käyvien ja ansiotyöstä poissa olevien aktiivien mielipiteet eläketurvan kehittämisen tarpeellisuudesta ovat kutaquinkin samat. Eläketurvan kehittämistä haluavia on noin kaksi kolmasosaa ja nykyiseen eläketurvaan tyytyväisiä kolmasosa. Alle 65-vuotiaiden eläkeläisten ryhmässä halukkuutta eläketurvan kehittämiseen on jonkin verran enemmän kuin mainituissa aktiivien ryhmissä.

Taulukko 19. Eläketurvan kehittämisen tarpeellisuutta koskevat mielipiteet sukupuolen, iän, siviilisäädyn, ansiotyössä käymisen ja ammattiaseman mukaan vuonna 1979

Tausta- muuttuja	Vastausvaihtoehto					Yhteensä
	Eläketurvassa on vielä paljon puutteita, jotka olisi välttämättä korjattava, vaikka eläkemenoit siittä kasvaisivatkin.	Eläkkeisiin menee liikaa rahaa. Eläkelakeja pitäisi korjata siihen suuntaan, että eläkemenoja tuntuvasti supistettaisiin.	Nykyiset eläkelait ovat kohdallisen hyvät, eikä eläkemenoja liisääviä parannuksia enää tarvita. Eläketurvaa ei toisaalta saa myöskään heikentää.	Ei osaa sanoa		
	%	%	%	%	%	
Sukupuoli:						
Miehet	62	3	33	2	100	(936)
Naiset	67	2	29	2	100	(1035)
Ikä:						
alle 30 v.	72	2	26	0	100	(528)
30-49 v.	61	2	35	2	100	(908)
50 v. ja yli	64	3	30	3	100	(535)
Siviilisääty:						
Naimisissa	63	3	32	2	100	(1321)
Avoliitossa	79	1	20	-	100	(78)
Naimaton	63	2	33	2	100	(390)
Leski	65	3	28	4	100	(81)
Eronnut tai asumuserossa	83	1	13	3	100	(95)
Ansiotyö:						
Ansiotyössä käyvät	65	2	31	2	100	(1504)
Ei ansiotyössä käyvät	62	2	33	3	100	(294)
Eläkeläiset	71	2	26	1	100	(173)
Ammattiasema:						
Työnantaja-yritykset	44	8	44	4	100	(108)
Yksinäisyrittäjät	57	5	37	1	100	(232)
Johtajat ja ylemmät toimihenkilöt	44	2	52	2	100	(175)
Alemmat toimihenkilöt	65	2	32	1	100	(637)
Työntekijät	74	2	22	2	100	(776)

Ammattiaseman mukaan tarkasteltuna eläketurvan kehittämishalukkuudessa havaitaan selviä eroja. Johtajat ja ylemmät toimihenkilöt ovat kaikkein tyytyväisimpiä nykyiseen eläketurvaan. Heistä peräti joka toinen on sitä mieltä, että eläketurva ei kaipaakaan eläkemenoja lisääviä parannuksia. Työnantajien käsitykset eläketurvan kehittämistä ovat lähinnä johtajien ja ylempien toimihenkilöiden näkemyksiä. Sitä vastoin yksinäisyrittäjistä merkittävästi suurempi osuus edellä mainittuihin ryhmiin verrattuna on eläketurvan kehittämisen kannalla. Kaikkein tyytymättömmimpiä nykyiseen tilanteeseen ovat työntekijät. Heistä kolme vastaajaa neljästä olisi valmis korjaamaan eläketurvan puutteita ja epäkohtia siitäkin huolimatta, että eläkemenot kasvaisivat.

Edellä selostettujen tulosten perusteella voidaan päätellä, että vaikka sosiaaliturvan kehittämishalukkuus on selvästi laantunut, eläketurvan kehittämistä voimakkaasti kannatetaan. Tulokset eivät tue julkisuudessa viime aikoina esitettyjä käsityksiä, että eläketurvaa on jo kehitetty tarpeeksi ja eläketurvan tasoa voitaisiin jopa madaltaa. Eläketurvan edelleen kehittämisen kannalla on noin kaksi kolmasosaa työikäisestä väestöstä, joskin vain neljäsosan mielestä eläketurva on kaikkein kiireellisimmin korjausta vaativa kohde (vert. luku 2.1.).

3.5. Tyytyväisyys nykyiseen eläketurvaan eri väestöryhmissä

Edellä käsiteltyjen kysymysten pohjalta on laadittu mittari, jonka avulla pyritään löytämään toisaalta ne vastaajaryhmät, joiden mielestä eläketurvassa on vielä paljon korjattavaa sekä toisaalta ne, jotka ovat yleensä ottaen tyytyväisiä nykyiseen eläketurvaan. Mittari on rakennettu neljästä eri kysymyksestä siten, että eläketurvaan tyytymättömyyttä osoittavasta vastauksesta henkilö saa yhden pisteen. Mitä enemmän henkilölle kertyy pisteitä, sitä tyytymättömämpi hän on nykyiseen eläketurvaan. Tarkasteluun on haluttu mukaan sekä aktiivit että eläkeläiset. Tästä syystä mittariin ei ole voitu ottaa kysymyksiä, jotka on esitetty vain tois-

le mainituista ryhmistä (liite 1, kysymykset 29 ja 44). Kysymyksiin 4-7 sisältyvistä vastausvaihtoehdoista on annettu pisteitä seuraavasti:

	1 piste	0 pistettä
Kysymys 4:	Työ- tai kansaneläkkeet tärkeimpänä kehittämiskohteena.	Jokin muu vaihtoehto tärkeimpänä kehittämiskohteena.
	Työ- tai kansaneläkkeet toiseksi tärkeimpänä kehittämiskohteena.	Jokin muu vaihtoehto toiseksi tärkeimpänä kehittämiskohteena.
Kysymys 5:	Tämänhetkinen eläketurva on vielä jokseenkin huono tai vieläkin erittäin huono.	Tämänhetkinen eläketurva on kohtalainen, jokseenkin hyvä tai erittäin hyvä.
Kysymys 6:	Taloudelliset toimeentulovaikkeudet ja liian pienet eläkkeet suurimpana ongelmana vanhusten asemassa ja olosuhteissa tämänpäivän Suomessa.	Jokin muu asia suurimpana ongelmana vanhus-ten asemassa ja olosuhteissa tämänpäivän Suomessa.
Kysymys 7:	'Eläketurvassa on vielä paljon puutteita, jotka olisi välttämättä korjattava, vaikka eläkemenot siitä kasvaisivatkin...'	'Eläkkeisiin menee aivan liikaa rahaa, kun eläkeläisten määrä koko ajan kasvaa ja eläkkeet nousevat...'
		'Nykyiset eläkelait ovat jo kohtalaisen hyvät, eikä eläkemenoja lisääviä parannuksia enää tarvita...'

Vastaaajakohtainen pistemäärä voi siis vaihdella nolasta viiteen. Nolla pistettä saaneet vastaajat eivät ole näiden kysymysten perusteella arvioituna havainneet eläketurvassa puutteita tai epäkohtia. Eläketurva ei heidän käsityksensä mukaan kuulu kiireellisimmin korjausta vaativiin sosiaalisiin kohteisiin. Heikko taloudellinen toimeentulo ja liian pienet eläkkeet eivät ole heidän mielestään suurimpia ongelmia vanhusten asemassa ja olosuhteissa tätä nykyä. He pitävät tämänhetkistä eläketurvaa tasoltaan vähintään kohtuullisena ja eivät näin ollen katso tarpeelliseksi eläketurvan kehittämistä. Heitä voidaan yleisesti ottaen pitää 'eläketurvaan tyytyväisinä'. Tähän ryhmään kuuluu tutkimuksen aktiiveista noin viidesosa ja eläkeläisvastaajista vajaa kymmenesosa.

Eläketurvaan 'jossain määrin tyytymättöminä' pidetään seuraavissa tarkasteluissa yhden ja kahden pisteen vastaajia. Näistä yhden pisteen vastaajia on noin puolet. Useimmiten - 58 prosentissa yhden pisteen tapauksista - tämä piste on saatu kysymyksen 7 perusteella. He kannattavat eläketurvan edelleen kehittämistä, vaikka heidän käsityksensä mukaan sosiaali- ja eläketurvan kii-reellisimmin korjausta vaativat epäkohdat eivät liitykään ensisijassa eläketurvaan. Sen sijaan muiden yhden pisteen vastaajien mielestä eläketurvassa on selviä korjausta vaativia epäkohtia, joskaan he eivät kannata eläketurvan kehittämistä siitä aiheutu-vien kustannusten takia. Kahden pisteen vastaajat ovat valtaosal-taan johdonmukaisia siinä, että he ovat halukkaita eläkemenojen kasvusta huolimatta parantamaan eläketurvaa, kun ovat havainneet siinä puutteita ja epäkohtia. Kahden pisteen vastaajista näihin kuuluu 88 prosenttia. Eläketurvaan 'jossain määrin tyytymättömiä' eli yhden ja kahden pisteen vastaajia on tutkimuksessa mukana ole-vista aktiiveista ja eläkeläisistä vähän yli puolet.

Viidestä mahdollisesta vähintään kolme pistettä saaneita vastaa-jia pidetään tämänhetkiseen eläketurvaan 'erittäin tyytymättöminä'. Tähän ryhmään kuuluvista lähes kaikki kannattavat eläketurvan pa-rantamista siitäkkin huolimatta, että eläkemenot lisääntyvät. Vain vajaa kolme prosenttia näistä vastaajista ei haluaisi havaitsemis-taan puutteista ja epäkohdista huolimatta kehittää eläketurvaa joh-tuen eläkemenojen kasvusta. Eläketurvaan 'erittäin tyytymättömiä' eli kolmesta viiteen pistettä saaneita vastaajia on aktiiveista noin neljäsosa ja eläkeläisistä lähes kaksi viidesosaa.

Edellä selostetun luokittelun avulla on tarkoitus ainoastaan ana-lysoida ja kuvata mahdollisia eroja, joita eläketurvaan tyytyväis-ten ja tyytymättömien väestöryhmien välillä on. Koska mittarin antama tulos on riippuvainen sekä mukana olevista kysymyksistä et-tä vastaajien saamien pisteiden luokituksesta, ei sen perusteella voida tehdä esimerkiksi johtopäätöstä, että aktiiviväestöstä 23 prosenttia on eläketurvaan erittäin tyytymättömiä. Mittaria käy-tetään vain apuneuvona mahdollisten erojen selville saamiseksi.

Taulukossa 20 on esitetty aktiiviväestöön kuuluvien vastaajien jakautuminen edellä mainittuihin luokkiin eräiden taustatekijöi-

den mukaan. Vastaavat jakaumat alle 65-vuotiaiden eläkeläisten osalta on esitetty taulukossa 21. Miesten ja naisten välillä ei ole mainittavaa eroa eläketurvaan tyytyväisyydessä enempää aktiivien kuin eläkeläistenkään ryhmässä. Iän mukaan on havaittavissa aktiivien ryhmässä eroa siten, että 50 vuotta täyttäneet henkilöt ovat tyytymättömämpiä eläketurvaan kuin sitä nuorempiin ikäluokkiin kuuluvat. Ensiksi mainituista 'erittäin tyytymättömien' ryhmään kuuluu lähes joka kolmas, kun alle 50-vuotiaista tähän luokkaan kuuluu vain noin joka viides. Luonnollisesti eläketurvan puutteisiin kiinnitetään enemmän huomiota silloin, kun eläkkeelle siirtymisajankohta on lähellä.

Eläkeläisvastaajilla eläketurvaan tyytyväisyys ei sen sijaan vaihtele iän mukaan. Sekä 50 vuotta täyttäneistä että sitä nuoremmista eläkeläisistä noin kaksi viidesosaa kuuluu 'erittäin tyytymättömien' ryhmään. Alle 50-vuotiaita eläkeläisiä on tutkimuksessa ainoastaan 25 henkilöä, joten tuloksen perusteella ei voida tehdä varmoja johtopäätöksiä.

Siviilisäädyn mukaan on havaittavissa eroja sekä aktiivien että eläkeläisten ryhmässä. Aktiiveista kaikkein tyytyväisimpiä ovat naimattomat henkilöt. Heistä noin joka neljäs kuuluu 'tyytyväisten' ryhmään ja vain vajaa viidesosa 'erittäin tyytymättömiin'. Viimeksi mainittuja on eniten eronneiden ja asumuserossa asuvien keskuudessa. Näihin ryhmiin kuuluvista joka kolmas on 'erittäin tyytymätön', kun vain joka kymmenes on 'tyytyväinen'.

Tyytymättömyyttä esiintyy selvästi enemmän eronneiden ja asumuserossa asuvien naisten keskuudessa verrattuna vastaavassa asemassa oleviin miehiin. Ensiksi mainituista 38 prosenttia on eläketurvaan 'erittäin tyytymättömiä', kun tämä prosenttiluku jälkimmäisessä ryhmässä on 25. Eronneita tai asumuserossa asuvia naisia on tutkimuksessa mukana 54 ja miehiä ainoastaan 25. Havaintoyksiköiden vähäisestä lukumäärästä huolimatta saatu tulos kuvanee tosiasiallista tilannetta, sillä nainen on avioerotilanteessa useimmiten heikommassa asemassa mieheen verrattuna johtuen siitä, että avioliiton aikana kotona olleelle puolisolle ei voimassa olevien eläkelakien mukaan kerry eläketurvaa.

Taulukko 20. Aktiivien tyytyväisyys nykyiseen eläketurvaan vastajaryhmittäin vuonna 1979

Tausta- muuttuja	Eläketurvaan			Yhteensä	
	Tyytyväiset (0 pistettä) %	Jossain määrin tyytymättömät (1-2 pistettä) %	Erittäin tyytymättömät (3-5 pistettä) %	%	
Sukupuoli:					
Miehet	17	58	25	100	(852)
Naiset	20	58	22	100	(946)
Kaikki	19	58	23	100	(1798)
Ikä:					
alle 30 v.	18	61	21	100	(527)
30-49 v.	20	58	22	100	(884)
50 v. ja yli	16	54	30	100	(387)
Siviilisääty:					
Naimisissa	18	58	24	100	(1219)
Avoliitossa	15	60	25	100	(76)
Naimaton	24	57	19	100	(367)
Leski	17	58	25	100	(51)
Eronnut tai asu- muserossa	9	57	34	100	(79)
Ammattiasema:					
Työnantaja- yrittäjät	21	52	27	100	(108)
Johtajat ja ylemmät toimi- henkilöt	30	56	14	100	(167)
Yksinäisyrittäjät	18	60	22	100	(216)
Alemmat toimihen- kilöt	20	60	20	100	(590)
Työntekijät	14	57	29	100	(685)
Avustavat perheen- jäsenet	35	52	13	100	(31)
Työeläkelakien piiriin kuuluvuus:					
TEL	18	58	24	100	(1052)
LEL	20	53	27	100	(180)
YEL	19	54	27	100	(198)
MYEL	15	66	19	100	(95)
Muu ansioeläkelaki	21	60	19	100	(213)
Ansioeläkelakien piiriin kuulumat- tomat	30	48	22	100	(60)

Eläkeläisten tulokset poikkeavat jonkin verran aktiivien tuloksis-
ta, sillä tyytymättömyyttä on mittarin mukaan eniten naimisissa
olevien eläkeläisten keskuudessa. Tähän ryhmään kuuluvista lähes

Taulukko 21. Alle 65-vuotiaiden eläkeläisten tyytyväisyys nykyiseen eläketurvaan vastaajaryhmittäin vuonna 1979

Taustamuuttuja	Eläketurvaan			Yhteensä %
	Tyytyväiset (0 pistettä) %	Jossain määrin tyytymättömät (1-2 pistettä) %	Erittäin tyytymättömät (3-5 pistettä) %	
Sukupuoli:				
Miehet	9	51	40	100 (84)
Naiset	9	55	36	100 (89)
Kaikki	9	53	38	100 (173)
Ikä:				
alle 49 v.	12	51	37	100 (25)
50 v. ja yli	8	54	38	100 (148)
Siviilisääty:				
Naimisissa	9	46	45	100 (102)
Naimaton	12	59	29	100 (25)
Leski	10	65	25	100 (30)
Eronnut tai asumuserossa	-	67	33	100 (16)
Ammattiasema:				
Yrittäjät, johtajat ja ylemmät toimihenkilöt sekä avustavat perheenjäsenet	10	52	38	100 (33)
Alemmat toimihenkilöt	8	63	29	100 (47)
Työntekijät	9	49	42	100 (91)
Työeläkelakien piiriin kuuluvuus:				
TEL	9	53	38	100 (64)
LEL	4	42	54	100 (24)
YEL ja MYEL	16	45	39	100 (30)
Muu ansioeläkelaki	8	73	19	100 (26)
Ansioeläkelakien piiriin kuulumatomat	7	52	41	100 (29)

joka toinen on 'erittäin tyytymätön'. Eronneita tai asumuserossa asuvia eläkeläisiä on ainoastaan 16, joten näiden osalta ei voida tehdä varmoja päätelmiä. Namattomien henkilöiden ja leskien välillä ei eläketurvaan tyytyväisyydessä ole mainittavaa eroa.

Tyytyväisyys eläketurvaan vaihtelee varsin selvästi ammattiaseman mukaan. Tyytymättömyyttä on eniten työntekijöiden ryhmässä sekä

muuta enemmän myös työnantajina toimivien yrittäjien keskuudessa. Näihin ryhmiin kuuluvista aktiiveista yli neljäsosa on eläketurvaan 'erittäin tyytymättömiä'. Työnantajina toimivien yrittäjien ja työntekijöiden välillä on myös eroa, sillä eläketurvaan 'tyytyväisiin' kuuluu työnantajista 21 prosenttia, kun työntekijöistä näihin kuuluu vain 14 prosenttia.

Aktiivien ryhmässä tyytyväisyyttä esiintyy selvästi eniten avustavien perheenjäsenten sekä johtajien ja ylempien toimihenkilöiden keskuudessa. Noin joka kolmas näihin ryhmiin kuuluva ei ole havainnut eläketurvassa korjausta vaativia epäkohtia. Yksinäisyrittäjien ja alempien toimihenkilöiden välillä ei ole merkittävää eroa. Sekä eläketurvaan 'tyytyväisten' että 'erittäin tyytymättömien' ryhmiin kuuluu näistä vastaaajista noin viidesosa.

Ammattiaseman mukaista tarkastelua eläkeläisten osalta vaikeuttaa se, että alempien toimihenkilöiden ja työntekijöiden ryhmiä lukuunottamatta vastaaajia on erittäin vähän. Johtajat ja ylemmät toimihenkilöt, yrittäjät sekä heitä avustavat perheenjäsenet on tästä syystä yhdistetty samaan luokkaan. Työnantajayrittäjiin ei kuulu yhtään eläkeläisvastaajaa.

Työntekijöiden ja alempien toimihenkilöiden välillä on samansuuntainen ero kuin aktiivien ryhmässä. Työntekijät ovat alempiin toimihenkilöihin verrattuna tyytymättömämpiä nykyiseen eläketurvaan. 'Erittäin tyytymättömien' ryhmään kuuluu työntekijöistä kaksi viidesosaa ja alemmista toimihenkilöistä vajaa kolmasosa.

Aktiivien ryhmässä eläketurvaan tyytyväisyys vaihtelee työeläkelakien piiriin kuuluvuuden mukaan siten, että tyytymättömyyttä esiintyy yleensä ottaen enemmän työeläkelakien (TEL, LEL, YEL ja MYEL) piiriin kuuluvien kuin niiden piiriin kuulumattomien keskuudessa. Kaikkein tyytyväisimpiä ovat - vastoin odotuksia - kokonaan ansioeläkelakien ulkopuolelle jääneet henkilöt. Eläketurvan suhteen he ovat kaikkein heikoimmassa asemassa, joten tyytyväisyyttä on vaikea perustella. Valtaosa, 82 prosenttia ansioeläkelakien piiriin kuulumattomista on naisia, joista alle 30-vuotiaita on 40 prosenttia. Tavallisimpia syitä ansiotyöstä poissaoloon heillä ovat opiskelu ja kodinhoito.

Ansioeläkelakien piiriin kuulumattomien henkilöiden elämäntilanteessa eläkeasioita ei luultavasti pidetä kovinkaan tärkeinä. Toisaalta eläketurvan heikko tuntemus saattaa olla syynä siihen, ettei eläketurvaa koeta omalta osalta erityisen huonoksi. Yleisön työeläketiedon tason tutkimus osoitti, että ansioeläkelakien piiriin kuulumattomien tiedot ovat kaikkein vähäisimmät. Niin ikään naisten ja alle 30-vuotiaiden henkilöiden - sukupuolesta riippumatta - tiedot osoittautuivat keskimääräistä huonommiksi (Yleisö ja työeläkelait 1979, 1980).

Muiden ansioeläkelakien, kuten VEL:n ja KVTEL:n piiriin kuuluvien osalta tulosta voidaan pitää odotusten mukaisena, sillä kuten eri yhteyksissä on jo todettu, julkisen sektorin eläketurva on yksityisen puolen eläketurvaa parempi.

Työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien välillä on eläketurvaan tyytyväisyydessä vain vähäisiä eroja. Tyytymättömyyttä nykyiseen eläketurvaan esiintyy eniten LEL:n ja YEL:n piiriin kuuluvien keskuudessa, joskaan ero TEL:n piiriin kuuluvien ryhmään ei ole merkittävä. Maanviljelijöiden keskuudessa 'erittäin tyytymättömien' osuus on pienempi kuin edellä mainituissa ryhmissä, mutta toisaalta eläketurvaan 'tyytyväisiä' on maanviljelijöissä suhteessa vähemmän.

Taulukosta 21 nähdään, että eläkeläisten keskuudessa tyytymättömyyttä nykyiseen eläketurvaan on eniten LEL:n mukaista eläkettä saavien ryhmässä. Heistä yli puolet kuuluu 'erittäin tyytymättömiin'. Ansioeläkelakien piiriin kuulumattomien eli pelkkää kansaneläkettä saavien ja TEL:n mukaista eläkettä saavien eläkeläisten tyytyväisyydessä ei ole mainittavaa eroa. Näihin ryhmiin kuuluvista on 'erittäin tyytymättömiä' noin kaksi viidesosaa ja 'tyytyväisiä' vajaa kymmenesosa. Kaikkein tyytyväisimpiä ovat työeläkelakien piiriin kuuluvista henkilöistä yrittäjät sekä ulkopuolisista muuta ansioeläkettä saavat eläkeläiset. Tuloksia ei voida yleistää, sillä TEL:n piiriin kuuluvia lukuunottamatta eläkeläisvastaajia on näissä ryhmissä suhteellisen vähän.

Edellä esitetty selvitys osoitti, että väestöryhmien välillä on eroja eläketurvaan suhtautumisessa. Selvimmin ero ilmenee aktiivien ja eläkeläisten välillä. Tyytymättömyyttä nykyiseen eläketurvaan esiintyy odotetusti enemmän eläkeläisten kuin aktiivien keskuudessa. Aktiiveista 'erittäin tyytymättömien' ryhmään kuuluu vajaa neljäsosa ja eläkeläisistä lähes kaksi viidesosaa, kun taas eläketurvaan 'tyytyväisiä' ensiksi mainituista on noin viidesosa ja jälkimmäisistä vain noin kymmenesosa. Eläketurvaan suhtautumisessa on eroja - kuten voitiin havaita - myös muiden tekijöiden, iän, siviilisäädyn, ammattiaseman sekä työeläkelakien piiriin kuuluvuuden suhteen. Tulosten perusteella voidaan tehdä johtopäätöksiä vain aktiivien osalta, sillä eläkeläisvastaajia on liian vähän eläkeläisryhmien vertailusta saatujen tulosten yleistämiseen.

4. TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata väestön ja eri väestöryhmien sosiaali- ja eläketurvaa koskevia mielipiteitä 1970-luvun lopussa sekä tarkastella näissä mielipiteissä 1970-luvun aikana tapahtuneita muutoksia. Väestön mielipiteitä sosiaali- ja eläketurvasta tiedusteltiin yleisön työeläketietoja koskevan haastattelututkimuksen yhteydessä, jonka aineisto kerättiin vuoden 1979 lopussa (Yleisö ja työeläkelait 1979, 1980). Tämän aineiston hankintaan ja analyysiin liittyvät asiat on selvitetty yksityiskohtaisesti edellä mainitussa raportissa.

Vuoden 1979 mielipidetuloksia on pääosiltaan verrattu niin sanotun asennetutkimuksen tuloksiin vuodelta 1972 sekä joiltakin osin aikaisempien työeläketiedon tasoa koskeneiden tutkimusten tuloksiin. Kun verrataan vuoden 1979 tutkimuksesta saatuja tuloksia asennetutkimuksen tuloksiin vuodelta 1972, on vertailuun kohdassa 1.2. mainituista syistä johtuen otettu mukaan työeläkelakien piiriin kuuluvat 18-64-vuotiaat henkilöt.

Väestön mielipiteet sosiaalisista kehittämiskohteista

Haastateltavien mielipiteitä kiireellisimminkin korjausta vaativista sosiaalisista kohteista selvitettiin kysymyksellä, joka käsitteli luettelon erilaisia yhteiskunta- ja sosiaalipoliittisia asioita (liite 1, kysymys 4). Kysymys esitettiin vuoden 1979 tutkimuksessa lähes samassa muodossa kuin asennetutkimuksessa vuonna 1972. Uusina asioina lisättiin vastausvaihtoehtojen luetteluun 'äidinpalkka' ja 'palkallinen opintovapaa työssäoleville'.

- Työttömyyden torjunta koettiin kaikkein kiireellisimminkin korjausta vaativaksi kohteeksi molempina tutkimuskertoina. Työttömyysongelman korostumista 1970-luvun lopulla kuvaa se, että yhä suurempi osuus väestöstä olisi valmis sijoittamaan lisää rahaa ensisijassa työttömyyden torjuntaan. Työeläkelakien piiriin kuuluvista aktiiveista 28

prosenttia ja eläkeläisistä 21 prosenttia piti vuonna 1979 työttömyyden torjuntaa kaikkein kiireellisimpänä kysymyksenä, kun vastaavasti vuonna 1972 23 prosenttia aktiiveista ja vain 13 prosenttia eläkeläisvastaajista valitsi tämän kohteen ensimmäiselle sijalle.

- Työttömyyden torjunnan jälkeen toiseksi tärkein kehittämiskohde aktiiviväestöön kuuluvien mielestä oli eläketurva. Alle 65-vuotiaat eläkeläisvastaajat sitä vastoin pitivät eläketurvan parantamista kaikkein kiireellisimpänä asiana vuonna 1979. Eläketurvaan luettiin työ- ja kansaneläkkeiden lisäksi vastausvaihtoehto 'sotainvalidit ja rintamamiehet', joiden aseman parantamisessa eläketurvalla on suuri merkitys. Näin tarkasteltuna eläketurva oli kiireellisimmän korjausta vaativa kohde 24 prosentille aktiiviväestöön kuuluvista vastaajista ja peräti 44 prosentille eläkeläisvastaajista vuoden 1979 tutkimuksessa.

Kun tarkasteltiin mielipiteen muutosta ajanjaksona 1972-1979, havaittiin eläketurvan kehittämisen kannatuksen pysyneen lähes samana huolimatta kannatuksen kasvusta työttömyyden torjunnan ja perhepolitiikan kehittämässä. Molemmissa tutkimuksissa työeläkelakien piiriin kuuluvista aktiiveista noin neljäsosa ja eläkeläisistä lähes puolet valitsi eläketurvaan kuuluvan asian kaikkein kiireellisimmäksi kysymykseksi.

Sotainvalidien ja rintamamiesten aseman parantaminen sai lisää kannatusta sekä aktiivien että eläkeläisten keskuudessa. Tämän vastausvaihtoehdon prosenttiosuus nousi aktiiviväestöön kuuluvilla 7 prosentista 11 prosenttiin ja eläkeläisillä 6 prosentista peräti 18 prosenttiin. Työeläketurva ensisijaisena kehittämiskohteena sai jokseenkin yhtä paljon kannatusta molempina tutkimuskertoina. Aktiivien ryhmässä prosenttiosuus pysyi 6 prosenttina ja eläkeläisten ryhmässä se nousi prosenttiyksikön verran, 10 prosentista 11 prosenttiin.

Kansaneläketurvan kannatus tärkeimpänä kehittämiskohteenä sen sijaan väheni tarkastelukauden aikana. Aktiivien ryhmässä prosenttiosuus pieneni 10 prosentista 7 prosenttiin ja eläkeläisten ryhmässä noin puoleen, 32 prosentista 15 prosenttiin.

Käsitykset eläketurvan kehittämisen kiireellisyydestä vaihtelivat varsin selvästi iän mukaan. Vanhimpaan, 50 vuotta täyttäneiden ikäluokkaan kuuluvista aktiiveista 51 prosenttia valitsi jonkin eläketurvaan kuuluvan asian tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi vuonna 1979. Vastaava osuus alle 30-vuotiaiden ikäluokassa oli vain 11 prosenttia.

Käsitykset eläketurvaan kuuluvien asioiden kehittämisen kiireellisyydestä muuttuivat huomattavasti vanhimmassa ikäluokassa. Kun vuonna 1972 50 vuotta täyttäneistä aktiiveista vain 8 prosenttia piti kiireellisimpänä asiana työeläkkeiden kehittämistä, vuoden 1979 lopussa vastaava prosenttiosuus oli kaksinkertainen, 16 prosenttia. Niin ikään sotainvalidien ja rintamamiesten aseman parantaminen sai lisää kannatusta tässä ikäluokassa. Kun edellisellä tutkimuskerralla tämän vastausvaihtoehdon valitsi 17 prosenttia työeläkeläkien piiriin kuuluvista aktiiveista, jälkimmäisellä kerralla tämän vaihtoehdon valintoja oli 26 prosenttia. Sen sijaan kansaneläketurvan kehittämisen kannatus 50 vuotta täyttäneiden ikäluokassa pieneni lähes puoleen, 15 prosentista 9 prosenttiin. Nuoremmissa ikäluokissa eläketurvaa koskevat mielipiteet muuttuivat tarkasteluajanjaksona verrattain vähän.

Työeläkkeiden kehittämisen kannatus lisääntyi voimakkaasti YEL:n piiriin kuuluvilla yrittäjillä. Tämän vastausvaihtoehdon prosenttiosuus kohosi tarkasteluajanjaksona mainitussa ryhmässä 2 prosentista 10 prosenttiin. Samoin sotainvalidien ja rintamamiesten aseman parantaminen sai yrittäjien - sekä YEL:n että MYEL:n piiriin kuuluvien - keskuudessa huomattavasti enemmän kannatusta vuosikymmenen lopussa kuin sen alkupuolella.

- Työttömyyden torjunnan ja eläketurvan ohella kolmas tärkeä kehittämiskohde oli perhepolitiikka. Työeläkelakien piiriin kuuluvista aktiiveista 21 prosenttia ja eläkeläisistä 9 prosenttia piti ensisijaisina kehittämiskohteina perhepolitiikkaan kuuluvia asioita vuonna 1979. Perhepolitiikkaa edustavien vaihtoehtoisten toimintamuotojen, lasten päivähoidon ja äidinpalkan saama kannatus oli jokseenkin yhtä suuri. Aktiiviväestöön kuuluvista vastaajista 9 prosenttia valitsi lasten päivähoidon ja 8 prosenttia äidinpalkan kaikkein kiireellisimmäksi kehittämiskohteeksi. Vain neljä prosenttia työeläkelakien piiriin kuuluvista aktiiveista asetti lapsilisät tärkeysjärjestyksessä ensimmäiselle sijalle.

Perhepolitiikan kehittäminen - kuten edellä viitattiin - sai lisää kannatusta. Kun vuosikymmenen alkupuolella 11 prosenttia työeläkelakien piiriin kuuluvista aktiiveista piti kiireellisimpinä kysymyksinä perhepolitiikkaan sisältyviä asioita, vuosikymmenen lopussa 21 prosenttia olisi lisännyt varoja ensisijassa näihin kohteisiin. Perhepolitiikan kehittämisen kannatus kasvoi eniten alle 30-vuotiaiden ikäluokassa.

Perhepolitiikan prosenttiosuuden kasvuun vaikutti todennäköisesti eniten se, että äidinpalkka lisättiin vaihtoehtojen luetteloon vuoden 1979 tutkimuksessa. Kannatuksen kasvu saattoi johtua myös mielipiteen tosiasiallisesta muuttumisesta. Perhepolitiikkaa ei ole kehitetty erityisen voimakkaasti viimeksi kuluneiden vuosikymmenten aikana. Sosiaaliturvan kehitystä koskeva selvitys vuosilta 1950-1977 osoittaa, että perhepoliittisten menojen osuus sosiaalimenoista on tänä ajanjaksona tuntuvasti laskenut ollen alimmillaan vuosina 1973-1974 (Sosiaaliturvan kehitys Suomessa 1950-1977, SVT XXXII:56, 1978).

- Terveyden- ja sairaanhoidon kehittämisen kannatus väheni tarkasteluajanjaksona. Työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien ryhmässä tämän vastausvaihtoehdon prosenttiosuus

pieneni 19 prosentista 11 prosenttiin ja eläkeläisten ryhmässä 16 prosentista 13 prosenttiin.

Terveyden- ja sairaanhoitoon liittyviä tapaturmien torjuntaa ja huumausaineongelmaa ei koettu erityisen kiireellisiksi kysymyksiksi vuonna 1979. Kummankin vastausvaihtoehdon valitsi ensimmäiselle sijalle vain prosentti aktiiviväestöön kuuluvista vastaajista. Saastumisen ehkäisyä piti tärkeimpänä kohteena työeläkelakien piiriin kuuluvista aktiiveista 6 prosenttia ja eläkeläisistä 5 prosenttia vuonna 1979. Saastumisen ehkäisy koettiin tärkeämmäksi asiaksi vuosikymmenen lopussa kuin sen alkupuolella, sillä vastausvaihtoehdon prosenttiosuus jonkin verran kasvoi tarkastelukautena.

- Asuntotuotannon kannatus tärkeimpänä kehittämiskohteena tuntuvasti väheni. Kun vuonna 1972 15 prosenttia aktiiviväestöön kuuluvista vastaajista piti tärkeimpänä asiana asuntotuotannon kehittämistä, vuoden 1979 lopussa vain 7 prosenttia valitsi tämän kohteen ensimmäiselle sijalle. Eläkeläisten ryhmässä asuntotuotannon kehittämisen kannatus pieneni 12 prosentista 3 prosenttiin.
- Vuoden 1979 tutkimuksessa uutena vastausvaihtoehtona olleen palkallisen opintovapaan valitsi tärkeimmäksi kysymykseksi vain prosentti työeläkelakien piiriin kuuluvista aktiiveista.

Väestön mielipiteet vanhusten asemaan ja olosuhteisiin liittyvistä ongelmista

Vastaajien mielipiteitä vanhusten tämänhetkiseen asemaan ja olosuhteisiin liittyvistä pahimmista epäkohdista tiedusteltiin kysymyksellä, joka käsitti joukon vastausvaihtoehtoja (liite 1, kysymys 6). Vastaavaa kysymystä ei ole ollut aikaisemmissa tutkimuksissa, joten mielipiteen muutosta ei voida tutkia.

- Haastateltujen mielestä pahimmat epäkohdat olivat vanhusten avohuollossa. Noin kaksi vastaajaa viidestä piti vanhuksille sopivien asuntojen, kodinhoitoavun ja kotisairaanhoidon puutetta vanhustenhuollon suurimpana ongelmana 1970-luvun lopussa. Huolimatta vanhustenhuollon voimakkaasta painottumisesta avohuollon suuntaan viime vuosikymmenellä on avohuollon palveluissa yhä huomattavaa vajausta (Sosiaaliturva 1980-luvulla 1980, Karjalainen 1979, Kling 1979).
- Toiseksi suurimpana ongelmana pidettiin vanhusten taloudellisia toimeentulovaikeuksia ja liian pieniä eläkkeitä. Tätä mieltä oli joka neljäs haastateltu. Nuorimpiin ikäluokkiin sekä työntekijöihin lukeutuvat näkivät muita useammin vanhusten taloudelliset vaikeudet pahimpana ongelmana vanhusväestön asemassa ja olosuhteissa.
- Yllättävän paljon tulosten mukaan pantiin painoa vanhusten henkiselle hyvinvoinnille. Noin joka viides vastaaja piti suurimpana ongelmana vanhusten yksinäisyyden ja tarpeettomuuden tunnetta ja yleensä nuorempien ihmisten välinpitämättömyyttä. Näihin psyykkiseen hyvinvointiin liittyviin ongelmiin kiinnitettiin lähes yhtä paljon huomiota kuin vanhusten taloudellisesti heikkoon asemaan.
- Edellä lueteltuja kysymyksiä huomattavasti pienempänä ongelmana pidettiin vanhainkoti- ja sairaalapaikkojen puutetta. Vain joka kymmenes vastaaja valitsi tämän pahimmaksi epäkohdaksi. Eräiden arvioiden mukaan vanhusten laitospaikkoja on jokseenkin riittävä määrä. On kuitenkin korostettu sitä, että jo tällä vuosikymmenellä laitoshoidon tarve lisääntyy vanhusväestön ja erityisesti yli 75-vuotiaiden määrän voimakkaasti kasvaessa (Kling 1979).
- Muiden epäkohtien merkitys nähtiin hyvin pieneksi. Vain kaksi prosenttia vastaajista piti suurimpana ongelmana vanhusten ajanviettovaikeuksia. Muun kuin kortilla olleen vaihtoehdon vastasi prosentti haastatelluista.

Väestön halukkuus sosiaalimenojen lisäämiseen vähentynyt 1970-luvulla

Sosiaaliturvan parantaminen ilman verotuksen kiristämistä on nykyisessä taloudellisessa tilanteessa vaikeata. Tämä seikka aiheuttaa sosiaaliturvan kehittämistä koskevia ristiriitaisia odotuksia. Väestön mielestä sosiaalisissa kysymyksissä on paljon korjausta vaativia epäkohtia, mutta toisaalta halukkuus sosiaalimenojen lisäämiseen on selvästi vähentynyt.

Vastaajilta tiedusteltiin mielipidettä siitä, käytetäänkö Suomessa sosiaalisiin tarkoituksiin varoja liian paljon, tarpeellinen määrä vaiko liian vähän (liite 1, kysymys 3). Tulokset osoittivat, että väestön odotukset sosiaaliturvan lisäämiseksi ovat tulleet entistä maltillisemmiksi. Kun vuonna 1972 sosiaalisiin tarkoituksiin käytettävää rahamäärää piti liian pienenä kaksi kolmasosaa työeläkelakien piirin kuuluvista aktiiveista, vuosikymmenen lopussa tätä mieltä oli vain noin kolmasosa, 36 prosenttia aktiiviväestöön kuuluvista vastaajista. Käytettävää rahamäärää liian suurena pitävien osuus kasvoi 6 prosentista 11 prosenttiin. Suurimman ryhmän vuonna 1979 muodostivat kuitenkin ne vastaajat, joiden mielestä sosiaalisiin tarkoituksiin käytetään varoja jokseenkin sen verran kuin on tarpeellista. Tähän vastaajaryhmään kuului 52 prosenttia työeläkelakien piiriin kuuluvista aktiiveista. Vastaava luku vuoden 1972 tutkimuksessa oli 26 prosenttia. Eläkeläisten ryhmässä mielipiteen muutos oli samansuuntainen ja niin ikään voimakas.

Vaatimukset sosiaalimenojen lisäämiseksi vähenivät eniten YEL:n piiriin kuuluvien yrittäjien keskuudessa. Kun vuosikymmenen alkupuolella noin joka toinen yrittäjä piti sosiaalisiin tarkoituksiin käytettävää rahamäärää liian pienenä, vuosikymmenen lopussa tätä mieltä oli enää noin joka kymmenes yrittäjä ja peräti joka neljäs piti rahamäärää liian suurena. Myös palkansaajien halukkuus sosiaalimenojen lisäämiseen selvästi väheni. Lähes kolme neljäsosaa palkansaajista kannatti sosiaalimenojen lisäämistä edellisellä tutkimuskerralla ja enää noin kaksi viidesosaa jälkimmäisellä kerralla.

Väestön käsitykset eläketurvasta

Väestön käsityksiä eläketurvan tasosta selvitettiin kolmen eri kysymyksen avulla, joiden tarkoituksena oli kuvata toisaalta voimassa olevien eläkkeiden antaman taloudellisen turvan sekä toisaalta odotettavissa olevan eläketurvan riittävyttä vakuutettujen näkökulmasta. Eläketurvaa koskevan tarkastelun lopuksi selvitettiin väestön käsityksiä eläketurvan kehittämisestä sekä tutkittiin, missä väestöryhmissä esiintyy eniten tyytymättömyyttä nykyiseen eläketurvaan.

- Alle 65-vuotiaiden eläkeläisten taloudellista toimeentuloa koskevaan kysymykseen (liite 1, kysymys 44) saadut vastaukset osoittivat, että eläkeläisten taloudellista toimeentuloa ei voida pitää tyydyttävänä. Vastauksen mukaan 8 prosenttia alle 65-vuotiaista eläkeläisistä 'elää jatkuvasti suoranaisessa puutteessa', 32 prosentilla 'on usein vaikeuksia saada rahat riittämään' ja lähes joka toisella, 46 prosentilla eläkeläisistä 'rahat riittävät, jos elää säästäväisesti'. Vain 13 prosenttia tutkimuksen eläkeläisvastaajista ilmoitti olevansa taloudellisista huolista vapaa.

Eläkeläisten taloudellinen toimeentulo vaihteli eläkelain mukaan, jonka perusteella henkilö sai pääasiallisen eläkkeensä. Taloudellinen toimeentulo oli selvästi parempi 'muuta ansioeläkettä', etupäässä VEL:n ja KVTEL:n mukaista eläkettä saavilla eläkeläisillä verrattuna työeläkettä, TEL:n, LEL:n, YEL:n tai MYEL:n mukaista eläkettä tai pelkkää kansaneläkettä saaviin eläkeläisiin. Viimeksi mainitussa ryhmässä toimeentulo oli selvästi heikoin. Eläkeläisvastaajien lukumäärä - 173 henkilöä - on suhteellisen pieni, joten eläkeläisryhmien välisistä vertailuista saatuja tuloksia ei voida varauksetta yleistää.

- Väestön käsityksiä odotettavissa olevasta eläketurvasta selvitettiin kysymyksellä, joka esitettiin aktiiviväestöön

kuuluville vastaajille (liite 1, kysymys 29). Heiltä tiedusteltiin, 'onko huolestunut omasta tai perheensä toimeentulosta, kun tulee vanhaksi tai jos mahdollisesti sitä ennen tulisi työkyvyttömäksi'. Osoituksena aktiiviväestön eläketurvan paranemisesta voidaan pitää sitä, että huolestuneisuus toimeentulosta vanhuuden tai mahdollisen työkyvyttömyyden johdosta on selvästi vähentynyt. Kun vuonna 1967 toimeentulosta 'paljon huolestuneita' oli 53 prosenttia aktiiveista, vuonna 1979 vastaava osuus oli 36 prosenttia. Huolestuneisuuden vähenemiseen lienee osaltaan vaikuttanut se, että yhä useammat henkilöt kuuluvat ansioeläkejärjestelmien piiriin, joissa eläkkeiden tavoitetasoa on tarkasteluajanjaksona tuntuvasti nostettu. Eräänä tekijänä on todennäköisesti se, että eläkejärjestelmien suomien etuuksien tuntemus on lisääntynyt.

Haastateltavien mielipidettä eläketurvan tasosta tiedusteltiin valintavastauksisella kysymyksellä (liite 1, kysymys 5). Vastaajaa pyydettiin valitsemaan kortilla olleista vaihtoehtoista tämänhetkistä eläketurvan tasoa parhaiten kuvaava vaihtoehto (erittäin hyvä, jokseenkin hyvä, kohtalainen, vielä jokseenkin huono, vieläkin erittäin huono). Vuoden 1979 tulosten mukaan eläketurvan taso oli hyvä noin joka viidennen, kohtalainen noin joka toisen ja huono joka neljännen vastaajan mielestä.

Väestön käsitykset eläketurvan tasosta ovat muuttuneet yllättävän vähän 1970-luvun aikana. Kun vuosikymmenen alkupuolella 18 prosenttia työikäisestä väestöstä piti eläketurvaa tasoltaan hyvänä, vuosikymmenen lopussa vastaava osuus oli 22 prosenttia. Eläkeläisten ryhmässä ei ollut havaittavissa mainittavaa muutosta.

Syynä siihen, ettei eläketurvan tason ole katsottu merkittävästi parantuneen, lienee eläkkeiden suhteellisen alhainen taso suurella osalla eläkkeensaaajista. Huomatava osa eläkeläisistä on yhä pelkän kansaneläkkeen saajia, ja yksityisen sektorin eläkkeiden taso - keskimäärin

38 prosenttia - on vielä kaukana työeläkkeiden tavoite-
tasoksi asetetusta 60 prosentista.

- Vastaaajien käsityksiä eläketurvan kehittämisen tarpeellisuudesta selvitettiin kysymyksellä, jossa tarkasteltiin rinnakkain eläketurvan kehittämistarvetta ja eläketurvas-
ta aiheutuvia kustannuksia (liite 1, kysymys 7). Eläke-
turvaa tarkasteltiin tässä erillään muista sosiaalipoliit-
tisista kysymyksistä. Eläketurvan edelleen kehittämistä
koskeva vaihtoehto sai ylivoimaisesti eniten kannatusta.
Kaksi kolmasosaa haastatelluista oli sitä mieltä, että
eläketurvaa on edelleen kehitettävä, vaikka eläkemenot
kasvavat. Vastaaajista noin kolmasosa piti nykyisiä eläke-
lakeja kohtalaisen hyvinä, eikä eläkemenoja lisääviä pa-
rannuksia heidän mielestään tarvittu. Ainoastaan kaksi
prosenttia haastatelluista oli eläketurvan ja eläkemenojen
supistamisen kannalla.

Kysymyksistä 4-7 laaditun mittarin avulla pyrittiin selvittämään,
onko eläketurvaan suhtautumisessa eroja eri väestöryhmien välillä.
Selvin ero oli havaittavissa aktiivien ja eläkeläisvastaaajien suh-
tautumisessa. Tyytymättömyyttä nykyiseen eläketurvaan esiintyi
odotetusti enemmän viimeksi mainitussa ryhmässä. Eläkeläisistä
'erittäin tyytymättömien' ryhmään kuului lähes kaksi viidesosaa
ja aktiiveista vajaa neljäsosa, kun taas 'eläketurvaan tyytyväi-
siin' kuului eläkeläisistä vain noin kymmenesosa ja aktiiveista
noin viidesosa. Eläketurvaan suhtautumisessa voitiin havaita ero-
ja myös muiden tekijöiden suhteen. Seuraavassa tarkastellaan joi-
takinkin keskeisimpiä tuloksia aktiivien osalta, sillä eläkeläisvas-
taaajia on suhteellisen vähän luotettavien johtopäätösten tekemi-
seen.

Miesten ja naistan välillä ei ollut mainittavaa eroa eläketurvaan
tyytyväisyydessä. Iän mukaan suhtautuminen vaihteli siten, että
vanhimpaan ikäluokkaan kuuluvat olivat tyytymättömämpiä nykyiseen
eläketurvaan kuin nuorempiin ikäluokkiin kuuluvat vastaaajat. 'Erit-
tään tyytymättömien' ryhmään kuului 50 vuotta täyttäneistä henki-
löistä lähes joka kolmas, kun alle 50-vuotiaista tähän luokkaan kuu-

lui vain noin joka viides. Siviilisäädyn mukaan tarkasteltuna kaikkein tyytyväisimmiksi osoittautuivat naimattomat henkilöt, kun taas eläketurvaan tyytymättömyyttä esiintyi eniten eronneiden ja asumuserossa asuvien keskuudessa. Viimeksi mainitussa ryhmässä havaittiin eroa sukupuolen suhteen. Tyytymättömyyttä esiintyi enemmän eronneiden ja asumuserossa asuvien naisten keskuudessa verrattuna vastaavassa asemassa oleviin miehiin.

Suhtautuminen eläketurvaan vaihteli varsin selvästi ammattiaseman mukaan. Tyytymättömyyttä esiintyi eniten työntekijöiden ryhmässä sekä muita enemmän myös työnantajina toimivien yrittäjien keskuudessa. Ammattiaseman mukaisista ryhmistä tyytyväisimpiä nykyiseen eläketurvaan olivat avustavat perheenjäsenet sekä johtajat ja ylemmät toimihenkilöt. Yksinäisyrittäjien ja alempien toimihenkilöiden suhtautumisessa ei ollut merkittävää eroa.

Työeläkelakien piiriin kuuluvuuden mukaan tarkasteltuna eläketurvaan tyytyväisimmiksi osoittautuvat - vastoin odotuksia - ansioeläkejärjestelmien ulkopuolelle jääneet henkilöt. Eräänä syynä saattaa olla tähän ryhmään kuuluvien heikot tiedot eläketurvasta. Ansioeläkelakien piiriin kuulumattomien henkilöiden työeläketiedot ovat tutkimuksen mukaan vähäisimmät (Yleisö ja työeläkelait 1979, 1980). Eläketurvaan tyytymättömyyttä esiintyi yleensä ottaen enemmän työeläkelakien piiriin kuuluvien kuin niiden piiriin kuulumattomien keskuudessa. Työeläkelakien - TEL:n, LEL:n, YEL:n ja MYEL:n - piiriin kuuluvien vastaajien välillä oli eläketurvaan tyytyväisyydessä vain pieniä eroja.

KIRJALLISUUS:

- Aakkosellinen ammattihakemisto. Väestölaskenta 1970. Ei painovuotta.
- Alestalo, Matti ja
Uusitalo, Hannu
Suomalaiset ja sosiaaliturva. Sosiaaliturvan kehittämistä koskevat mielipiteet vuosina 1975 ja 1980. Suomen Gallupin julkaisusarja. Julkaisuja n:o 6. Ei painovuotta.
- Gustafsson, F.,
Hytti, H.,
Lietsala, L. ja
Pellinen, M.
Selvitys eläkkeen saajien kokonaislukumääristä. Sosiaalinen Aikakauskirja 6/1980.
- Halla, Klaus
Lapsiperheiden, eläkeläisten ja pienituloisten tulot ja kulutus. Sosiaalinen Aikakauskirja 1/1981.
- Karjalainen, Pirkko
Erityisryhmätutkimus. Osa: Vanhukset. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimusosasto. Julkaisuja 14/1979.
Vanhusten kontaktit, avuntarve ja palvelujen saatavuus. Suomen virallinen tilasto. Sosiaalisia erikoistutkimuksia XXXII:62. Helsinki 1980.
- Kling, Tellervo
Avopalveluin autetaan vanhusta elämään tutussa ympäristössä. Sosiaalinen Aikakauskirja 5/1979.
- Sosiaaliturva 80-luvulla. Selvityksiä ja kehittämistavoitteita. Huhmari 1980.
- Sosiaaliturvan kehitys Suomessa 1950-1977. Suomen virallinen tilasto. Sosiaalisia erikoistutkimuksia XXXII:56. Helsinki 1978.
- Suomen tilastollinen vuosikirja 1979. Helsinki 1980.
- Tilastotietoja työeläkkeen saajista vuodelta 1979. Eläketurvakeskus. Helsinki 1980.
- Työvoimatiedustelu 1976. SVT XL: 1. Tilastokeskus. Helsinki 1977.
- Työvoimatiedustelu 1977. SVT XL: 2. Tilastokeskus. Helsinki 1978.
- Työvoimatiedustelu 1978. SVT XL: 3. Tilastokeskus. Helsinki 1979.
- Työvoimatiedustelu 1989. SVT XL: 4. Tilastokeskus. Helsinki 1980.

- Työvoimatiedustelun tuloksia vuosilta 1959-1975. Tilastollisia tiedonantoja n:o 66. Tilastokeskus. Helsinki 1978.
- Uimonen, Matti 80-luvun näkymiä työeläkesektorilla. Työeläkepäivä 17.12.1980. Julk. Eläketurvakeskus.
- Yleisö ja työeläkelait. Julk. Eläketurvakeskus. Helsinki 1965.
- Yleisö ja työeläkelait 1967. Julk. Eläketurvakeskus. Helsinki 1968.
- Yleisö ja työeläkelait 1979, Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 1980:4, Mänttä 1980.

LIITE 1

Sosiaali- ja eläketurvaa koskevat mielipidekysymykset työeläketiedon tason tutkimuksesta vuodelta 1979 (vert. Yleisö ja työeläkelait 1979, Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 1980:4, Mänttä 1980)

-
- x 3. Esittäisin Teille seuraavassa kolme erilaista mielipidettä sosiaaliin tarkoituksiin meillä Suomessa käytettävistä rahamääristä. Näitä sosiaalisia tarkoituksia ovat esimerkiksi terveydenhoito, lapsilisät, eläkkeet ja huoltoapu. Valitkaa seuraavista mielipiteistä se, joka on lähinnä Teidän omaa kantaanne tästä asiasta.

(KORTTI 1)

1. "Suomessa uhrataan jo nyt liian paljon rahaa erilaisiin sosiaaliin tarkoituksiin."
 2. "Suomessa käytetään tällä hetkellä rahaa sosiaaliin tarkoituksiin jokseenkin sen verran kuin on tarpeellista."
 3. "Sosiaaliin tarkoituksiin ei Suomessa vielä käytetä rahaa läheskään tarpeeksi."
8. Eos
-

x 4. Jos Te saisitte määrätä kaksi sosiaalista kohdetta, joihin sijoitettaisiin heti ylimääräinen summa rahaa, niin mihin tämän luettelon kohteista Te haluaisitte käytettävän rahaa ensimmäiseksi?

(KORTTI 2)

Enä mikä olisi toiseksi tärkein kohde?

(VAIN YKSI RENGASTUS)

	Ensimmäiseksi	Toiseksi
Lasten päivähoito	1	1
Terveyden- ja sairaanhoito	2	2
Lapsilisät	3	3
Työeläkkeet	4	4
Sotainvalidit ja rintamamiehet	5	5
Kansaneläkkeet	6	6
Asuntotuotanto	7	7
Äidinpalkka	8	8
Työttömyyden torjunta	9	9
Palkallinen opintovapaa työssäoleville	10	10
Tapaturmien torjunta	11	11
Huumausaineongelma	12	12
Saastumisen ehkäisy	13	13
Ei haluaisi sijoittaa rahaa mihinkään näistä.	00	00
Eos	88	88

-
- x 5. Millainen on mielestänne yleisesti ottaen tämänhetkinen eläketurva maassamme? Onko se erittäin hyvä, jokseenkin hyvä, kohtalainen, vielä jokseenkin huono vai vieläkin erittäin huono?

(KORTTI 3)

1. Erittäin hyvä
2. Jokseenkin hyvä
3. Kohtalainen
4. Vielä jokseenkin huono
5. Vieläkin erittäin huono
8. Eos

-
- x 6. Jos ajattelette vanhusten asemaa ja oloja tämän päivän Suomessa, niin mikä seuraavista asioista on mielestänne yleisesti ottaen suurin ongelma?

(KORTTI 4)

Entä toiseksi suurin?

	Suurin ongelma	Toiseksi suurin
Vanhuksille sopivien asuntojen, riittävän kodinhoitoavun ja kotisairaanhoidon puute	1	1
Yksinäisyyden ja tarpeettomuuden tunne, nuorempien ihmisten välinpitämättömyys	2	2
Taloudelliset toimeentulovaikkeudet, liian pienet eläkkeet	3	3
Vanhainkoti- ja sairaalapaikkojen puute	4	4
Vaikeudet löytää riittävästi hyödyllistä tai virkistävää puuhaa mihin käyttää aikaansa	5	5
Jokin muu asia, mikä? _____		
_____	6	6
Ei mitään ongelmia, mielestäni vanhusten asiat ovat joka suhteessa hyvin	7	7
Eos	8	8

-
- x 7. Entä jos ajattelette eläketurvan kehittämistä tästä eteenpäin, niin mikä tällä kortilla esitetyistä mielipiteistä lähinnä vastaa Teidän henkilökohtaista kantaanne siinä asiassa?

(KORTTI 5)

1. "Eläketurvassa on vielä paljon puutteita, jotka olisi välttämättä korjattava, vaikka eläkemenot siitä kasvaisivatkin. Eläkkeisiin täytyy aina löytyä rahaa yhteiskunnassa."
2. "Eläkkeisiin menee aivan liikaa rahaa, kun eläkeläisten määrä koko ajan kasvaa ja eläkkeet nousevat. Kyllä eläkelakeja pitäisi alkaa korjata siihen suuntaan, että eläkemenoja tuntuvasti supistettaisiin ja säästyvät rahat käytettäisiin muuhun."
3. "Nykyiset eläkelait ovat jo kohtalaisen hyvät, eikä eläkemenoja lisääviä parannuksia enää tarvita. Ei eläketurvaa toisaalta saa mennä myöskään heikentämään. Kyllä nämä lakien mukaiset eläkkeet olisi voitava tulevaisuudessakin rahoittaa."

8. Eos

-
29. Voisitteko tämän kortin avulla sanoa, onko Teitä huolestuttanut oma tai perheenne toimeentulo, kun tulette vanhaksi tai jos mahdollisesti sitä ennen tulisitte työkyvyttömäksi, ja jos on huolestuttanut, niin kuinka paljon?

(KORTTI 22)

1. Hyvin paljon
 2. Melko paljon
 3. Melko vähän
 4. Hyvin vähän
 5. Ei lainkaan
8. Eos

-
44. Voisitteko sanoa, minkälainen on taloudellinen toimeentulonne nyt eläkkeellä ollessanne?

(KORTTI 24)

1. Minulla ei ole taloudellisia huolia
 2. Rahat riittävät, jos elän säästäväisesti
 3. Minulla on usein vaikeuksia saada rahat riittämään
 4. Elän jatkuvasti suoranaudessa puutteessa
8. Eos
-

Liitetaulukko 1. Aktiivien ja eläkeläisten ikää, sukupuolta ja työeläkelakien piiriin kuuluvuutta koskevat ja-kaumat asennetutkimuksessa vuodelta 1972 ja työ-eläketiedon tason tutkimuksessa vuodelta 1979

Tausta- muuttuja	Aktiivit		Eläkeläiset	
	1972 %	1979 %	1972 %	1979 %
Ikä:				
alle 20	2	4	-	-
20-24	14	12	2	1
25-29	11	15	-	-
30-34	13	16	1	1
35-39	13	11	1	3
40-44	11	11	3	3
45-49	12	10	6	8
50-54	11	10	4	12
55-59	7	7	14	29
60-64	6	4	36	43
65-69	0	-	33	-
Sukupuoli:				
Miehet	58	45	59	48
Naiset	42	55	41	52
Työeläkelakien piiriin kuuluvat:				
TEL:n piiriin kuuluvat	56	63	36	39
LEL:n " "	14	11	18	15
YEL:n " "	4	4	2	4
MYEL:n " "	25	6	30	8
Muiden ansioeläkelakien piiriin kuuluvat	1	13	14	16
Ansioeläkelakien piiriin kuulumattomat	-	3	-	18
	(1339)	(1798)	(132)	(173)

Liitetaulukko 2. Työeläkelakien piiriin kuuluvien 18-64-vuotiaiden aktiivien ja eläkeläisten ikää, sukupuolta ja työeläkelakien piiriin kuuluvuutta koskevat ja-kaumat asennetutkimuksessa vuodelta 1972 ja työeläketiedon tason tutkimuksessa vuodelta 1979

Tausta- muuttuja	Aktiivit		Eläkeläiset	
	1972 %	1979 %	1972 %	1979 %
Ikä:				
alle 20	3	4	-	-
20-24	15	12	3	1
25-29	10	16	-	-
30-34	13	17	1	1
35-39	12	11	1	3
40-44	11	11	6	3
45-49	12	10	12	7
50-54	11	9	7	12
55-59	7	6	20	27
60-64	6	4	49	47
Sukupuoli:				
Miehet	58	48	55	54
Naiset	42	52	45	46
Työeläkelakien piiriin kuuluvat:				
TEL:n piiriin kuuluvat	57	75	35	59
LEL:n " "	14	13	23	22
YEL:n " "	4	5	-	6
MYEL:n " "	25	7	42	13
	(1325)	(1525)	(69)	(118)

Liitetaulukko 3. Työeläkelakien piiriin kuuluvien aktiivien mielipiteet toiseksi tärkeimmistä sosiaalisesta kohteesta ensimmäiseksi valitun kohteen mukaan vuonna 1979

Toiseksi tärkein kohde	Ensimmäiseksi tärkein kohde										
	Työttömyyden torjunta	Työeläkkeet	Kansaneläkkeet	Sotainvalidit ja rintamamiehet	Sotainvalidit ja rintamamiehet	Perhepolitiikkaan liittyvät asiat	Terv.- ja sair.hoitoon ja ennalta ehkäisevään toimintaan liittyvät asiat	Muut kohteet	%	%	%
Työttömyyden torjunta	-	33	30	33	20	27	44				
Eläketurva:											
Työeläkkeet	21	29	18	17	22	26	11				
Kansaneläkkeet	8	-	8	6	4	5	4				
Sotainvalidit ja rintamamiehet	8	20	-	11	9	13	4				
Perhepolitiikka:	5	9	10	-	9	8	3				
Lasten päivähoito	24	16	19	20	25	19	23				
Lapsilisät	13	6	4	5	6	8	12				
Äidinpalkka	3	3	7	3	7	4	7				
Terv.- ja sair.hoito ja ennalta ehkäisevät toimenpiteet:	8	7	8	12	12	7	4				
Terv.- ja sair.hoito	41	16	29	26	20	17	17				
Tapaturmien torjunta	18	14	18	8	8	5	10				
Huumausaineongelma	2	-	1	1	0	2	-				
Saastumisen ehkäisy	3	-	1	5	1	2	-				
Muut kohteet:	18	2	9	12	11	8	7				
Asuntotuotanto	14	6	4	4	13	10	3				
Palkallinen opintovapaa työssä oleville	11	6	3	3	11	10	1				
Ei osaa sanoa	3	-	1	1	2	0	2				
Yhteensä	-	-	-	-	-	1	2				
	100	100	100	100	100	100	100				
	(414)	(93)	(103)	(186)	(321)	(286)	(115)				